

--AKT 209529 -- BILAG 3 -- [Advokatsamfundet] --

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk), Handicap (p-handicap@sim.dk)
Fra: Henriette Fagerberg Erichsen (hfe@advokatsamfundet.dk)
Titel: Sv: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap
(Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
(Sagsnr.: 2020 - 3)
Sendt: 21-01-2020 15:48

Tak for henvendelsen.

Advokatrådet har besluttet ikke at afgive høringssvar.

Med venlig hilsen

ADVOKATSAMFUNDET
RETSSIKKERHED · UAFHÆNGIGHED · INTEGRITET

Henriette Fagerberg Erichsen
Sekretær

Advokatsamfundet, Kronprinsessegade 28, 1306 København K
D +45 33 96 97 28
hfe@advokatsamfundet.dk - www.advokatsamfundet.dk

Til: Udsendelse fra Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forho (dpudsend@sm.dk)
Cc: lbpo@sim.dk (lbpo@sim.dk), Elsebeth Jensen (eje@sim.dk)
Fra: Lovekspeditionen (publikationer@sim.dk)
Titel: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap
(Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
Sendt: 20-01-2020 10:36

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K
Tlf. 3392 9300
Fax. 3393 2518
E-mail sim@sim.dk

J.nr. 2019 - 6379

Dato 20.01.2020

Til høringsparterne på vedlagte høringsliste

**Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap
(Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)**

Med venlig hilsen

Elsebeth Jensen

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap, sags.nr. 2019-6379

11. februar 2020

Ankestyrelsen har modtaget Social- og Indenrigsministeriets høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen).

J.nr. 20-3485

Ankestyrelsen
7998 Statsservice

Der er i svaret alene Ankestyrelsens faglige bemærkninger til høringen.

Tel +45 3341 1200

Ændringens rækkevidde

Ankestyrelsen noterer sig, at det på forskellige måder fremgår af udkastet, at den foreslåede bestemmelse hverken vil udvide eller begrænse gældende ret efter sektorlovgivningen. Samtidig fremgår der i de specielle bemærkninger under "Til nr. 2" en række bemærkninger af materiel karakter.

ast@ast.dk
sikkermail@ast.dk

EAN-nr:
57 98 000 35 48 21

Åbningstid:
man-fre kl. 9.00-15.00

Ankestyrelsen forstår det sådan, at disse bemærkninger tiltænkes at være en beskrivelse af gældende ret efter de efter sektorlovgivningen herom særligt gældende regler, og at bemærkningerne således ikke har betydning for sektormyndighedernes sagsbehandling, fx hos Klagenævnet for Specialundervisning (folkeskoleområdet) og Ankestyrelsen (daginstitutionsområdet).

Myndighedsinhabilitet

Som ved brev af 11. november 2019 opfordrer Ankestyrelsen Social- og Indenrigsministeriet til at afklare, om Ankestyrelsen vil være myndighedsinhabil i forhold til at yde sekretariatsbistand til Ligebehandlingsnævnet i sager, hvor Ankestyrelsen tidligere har været involveret.

En række afgørelser om tilbud til handicappede bliver behandlet af Ankestyrelsen enten som afgørelsesmyndighed eller som sekretariat for Klagenævnet for Specialundervisning. Det drejer sig om følgende tilfælde:

1. *Sager om tilbud om specialundervisning.* Klagesager på dette område behandles af Klagenævnet for Specialundervisning, og sagen kan efterfølgende indbringes for Ligebehandlingsnævnet.

Ankestyrelsen yder sekretariatsbistand til Klagenævnet for Specialundervisning. Klagenævnet for Specialundervisning er uafhængigt af undervisningsministeren og Ankestyrelsen ved de enkelte sagers behandling og afgørelse. Klagenævnets formand udpeges af undervisningsministeren efter indstilling fra Ankestyrelsen, og den nuværende formand er ankechef i Ankestyrelsen.

2. *Sager på daginstitutionsområdet uden for specialområdet.* Ankestyrelsen træffer afgørelser i klagesager på dette område. Styrelsen vil normalt ikke tage stilling til spørgsmål om individuelle tilpasninger. Dette udelukker dog ikke, at spørgsmålet om diskrimination i forbindelse med sagens afgørelse kan indbringes for Ligebehandlingsnævnet
3. *Videre* – hvis Ankestyrelsen i ovenstående sager ikke er kompetent – vil borgeren kunne henvende sig til tilsynet med kommuner og regioner, der varetages af Ankestyrelsen. Tilsynet beslutter, om henvendelsen giver tilstrækkelig anledning til at rejse en tilsynssag. Borgeren vil herefter kunne indbringe spørgsmålet om forskelsbehandling for Ligebehandlingsnævnet.
4. *Sager på special-daginstitutionsområdet.* Ankestyrelsen træffer afgørelser på området og vurderer herunder, om kommunens tilbud har været passende. Disse sager kan efterfølgende indbringes for Ligebehandlingsnævnet.

Ankestyrelsen vurderer, at der er behov for, at det vurderes i lovforslaget, om der i disse situationer opstår inhabilitetsproblemstillinger.

Venlig hilsen

Stine Tolstrup Christensen

Til:
Social og Indenrigsministeriet

Dato: 17.02.2020

Høringssvar fra Børne- og Kulturchefforeningen (BKF) over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap.

Børne- og Kulturchef foreningen (BKF) takker for muligheden for at afgive høringssvar vedrørende ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Med udkastet til lovforslag bliver der foreslået, at der indsættes en ny bestemmelse i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap, som tydeliggør børns ret til rimelig individuel tilpasning i dagtilbud og folkeskolen. Bestemmelsen skaber mulighed for klageadgang til Ligebehandlingsnævnet over manglende iagttagelse af retten til rimelig individuel tilpasning og mulighed for nævnet til at tilkende den forurettede en godtgørelse.

BKF finder at forslaget, som alene skal medføre, at eksisterende ligebehandlingsrettigheder skal tilpasses individuelt i den aktuelt opståede konkrete situation for, at børn og unge med handicap kan opnå lige muligheder og ligebehandling, er en præcisering af gældende lov. Bestemmelsen vil altså hverken udvide eller begrænse gældende ret efter sektorlovgivningen. (Punkt 3.3 i de almindelige bemærkninger.)

Helt konkret vil BKF gerne foreslå, at §9a. ændres fra "Børn med handicap har ret til rimelig individuel tilpasning af ydelser i offentlige dagtilbud og i folkeskolen, således at de kan opnå samme udbytte af ydelserne som andre børn. Til "Børn med handicap har ret til rimelig individuel tilpasning af ydelser i offentlige dagtilbud og i folkeskolen, således at de kan opnå samme muligheder for deltagelse". Forslaget til ændringen bunder i, at alle børn får lidt forskelligt udbytte af vores tilbud.

Der bliver i lovforslaget desuden indført en bestemmelse om, at manglende iagttagelse af retten til rimelig individuel tilpasning betragtes som forskelsbehandling, og at der herefter indføres klageadgang til Ligebehandlingsnævnet, over manglende iagttagelse af denne ret, og mulighed for at nævnet kan tilkende forurettede en godtgørelse.

BKF har en bekymring for, at denne klageadgang kan have udgiftsdrivende effekter i form af en øget sagsbehandling. Det skyldes, at et vigtigt og centralt punkt er, at der i kommunerne i de enkelte tilfælde er foretaget en konkret og individuel vurdering af, om der skal være ret til en rimelig individuel tilpasning – og at det er tilstrækkeligt beskrevet og dokumenteret, at der

er fortaget en sådan vurdering. Derudover vil til behandling i nævnet blive indført delt bevisbyrde, hvilket vil sige, at det er indklagede (altså Kommunen), der skal løfte bevisbyrden for, at f.eks. dagtilbuddet har afprøvet eller overvejet andre konkrete og relevante tilpasningsforanstaltninger for at opfylde pligten til en rimelig individuel tilpasning. Det vil tilsammen skabe øget dokumentation og sagsbehandling.

Derudover stiller BKF sig noget undrende over, at denne lovgivning alene omhandler offentlige dagtilbud, dvs. kommunale dagtilbud samt kommunal dagpleje, og folkeskolen, dvs. kommunale folkeskoler og kommunale specialskoler og specialundervisningstilbud. Baggrunden for dette, fremgår ikke.

Med venlig hilsen

Anne Vang Rasmussen
formand for BKF

Gorm Bagger Andersen
Formand for Skolenetværket

Merete Villsen
Formand for Dagtilbudsnetværket

Eventuelle henvendelser til:

Formand for bestyrelsen Anne Vang Rasmussen, anr3@balk.dk

Formand for Skolenetværket Gorm B. Andersen, goan01@frederiksberg.dk

Formand for Dagtilbudsnetværket, Merete Villsen, mevil@ikast-brande.dk

Børnerådet

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

18.02.2020
J.nr. 3.5.10/amc

Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning for børn i dagtilbud og folkeskole

Børnerådet ser det som meget positivt, at der nu bliver indført ret til rimelig individuel tilpasning på dagtilbuds- og folkeskoleområdet, da det er områder med stor betydning for børns hverdag. Det er i den forbindelse passende, at børn får klageadgang, så de kan få anerkendt eventuelle krænkelse.

Anvendelsesområdet

Rådet er ikke tilfreds med, at anvendelsesområdet udelukkende omfatter offentlige dagtilbud og skoler. Børnerådet mener, at børn med handicap skal beskyttes ens af myndigheder og organisationer – uanset om de befinder sig inden for det offentlige eller private område. Det bør derfor være udgangspunktet for bestemmelsens anvendelsesområde, at retten og pligten til rimelig individuel tilpasning gælder for alle områder.

Til sammenligning er al offentlig og privat virksomhed omfattet af forbuddet mod diskrimination i forskelsbehandlingslovens § 2, og Danmark har forpligtet sig til at forhindre diskrimination af personer med handicap på alle samfundsområder efter FN's Handicapkonvention. Det er både uhensigtsmæssigt og stridende mod formålet med beskyttelsen mod diskrimination, at børn med handicap ikke får lige muligheder for inklusion og ligebehandling i hele samfundet. Det efterlader en gruppe børn med handicap uden beskyttelse.

Pligt til rimelig individuel tilpasning

Børnerådet mener, at en tydeliggørelse af en ret bør modsvares af en tydelig pligt. Det fremgår ikke tydeligt nok af bemærkningerne, hvem pligten til rimelig individuel tilpasning og den deraf følgende betaling af godtgørelse påhviler. Pligten til rimelig individuel tilpasning bør påhvile kommunen og ikke være afhængig af det enkelte dagtilbud eller den enkelte skoles ressourcer. Kommunen er ansvarlig for folkeskolens mål og rammer. Kommunen står desuden for pladsanvisning, rammer og afgørelser om særlig støtte i dagtilbud og er på den måde rammesættende for begge områder. Når pligten til rimelig individuel tilpasning bør påhvile kommunen, vil en eventuel godtgørelse naturligt også skulle pålægges kommunen. På den måde ender udgiften til godtgørelse det rigtige sted og belaster ikke et tilbud eller en skole uforholdsmæssigt hårdt.

Børnerådet

Rådet mener derfor, at det bør understreges i bemærkningerne, at det enkelte dagtilbud eller den enkelte skoles ressourcer aldrig må forhindre inklusionen af børn med handicap.

Bevisbyrden

I de særlige bemærkninger til nr. 3 side 15 er det angivet, at der, ligesom i andre sager om ligebehandling, er tale om delt bevisbyrde. Børnerådet mener, at barnet naturligvis have den nødvendige hjælp til at påvise sig omfattet af loven. Det bør derfor tilføjes i bemærkningerne, at Ligebehandlingsnævnet er forpligtet til at gøre sig grundige bestræbelser på at indhente barnets perspektiv.

Ligebehandlingsnævnets afgørelser

I de særlige bemærkninger side 14 har ministeriet angivet, at Ligebehandlingsnævnet træffer beslutning og ikke afgørelse. Efter ligebehandlingsnævnensloven træffer Ligebehandlingsnævnet dog afgørelser. Børnerådet mener derfor, at det må være en fejl, når det er angivet, at nævnet træffer beslutning. Det er helt afgørende, at nævnet træffer afgørelse i forvaltningslovens forstand og er underlagt officialprincippet. Sidstnævnte betyder, at nævnet skal oplyse sagen i fornødent omfang, og at nævnet under sagsbehandlingen har pligt til at partshøre og begrunde sine afgørelser. Børnerådet mener derfor, at denne sætning skal udgå.

Med venlig hilsen

Mette With Hagensen
Formand for Børnerådet

Lisbeth Sjørup
Sekretariatschef

København d. 18. februar 2020

Til
Social og indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Fremsendt som e-post til lbpo@sim.dk med cc til handicap@sim.dk med følgende angivelse i emnefeltet:
"Høringssvar – forslag til ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling pga. handicap. Danmarks Private Skoler".

Høringssvar vedrørende ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling

I høringsbrev af 20. januar 2020 anmoder Social- og Indenrigsministeriet om eventuelle bemærkninger vedrørende ovenstående. Foreningen Danmarks Private Skoler – grundskoler og gymnasier takker for muligheden til at give vores synspunkter til kende.

Foreningen har ingen konkrete bemærkninger til forslaget, men ønsker dog at tilkendegive, at foreningen generelt bakker op om, at opmærksomheden skærpes, så der tages stilling til rimelige individuelle tilpasninger for børn med handicap.

På foreningens vegne,
Karsten Suhr, formand
ks@privateskoler.dk

Danmarks Private Skoler
Ny Kongensgade 15, 3.
1472 København K

DANSK PSYKOLOG FORENING

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

København, den 17. februar 2020

Høring vedrørende forslag til ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen).

Dansk Psykolog Forening takker for muligheden for at afgive høringssvar til høring af forslag til ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen).

Dansk Psykolog Forening er positiv overfor lovgivningens fokus på ligestilling og formålet om at gøre det nemmere for elever med handicap at have en god skolegang. Det er vigtigt, at børn og unge med handicap får den nødvendige støtte til at kunne indgå i dagtilbud og skoler i det omfang, det er muligt. Dansk Psykolog Forening har dog en række bekymringer omkring lovforslaget og dets implikationer i praksis, som præsenteres nedenfor.

Uklarhed omkring rimelig tilpasning og manglende iagttagelse

Det fremgår ikke tydeligt af lovforslaget, hvad rimelig tilpasning og manglende iagttagelse faktisk indebærer for det enkelte barn i dagtilbud og skoler. Dette kan gøre det svært for kommuner og forældre at efterleve lovgivningen i praksis. Lovforslaget bør derfor eksplicitere dette eller suppleres med tydelige anbefalinger til, hvordan kommuner og forældre kan foretage rimelig tilpasning, samt hvornår et barn oplever manglende iagttagelse.

Implikationer ved klageadgang til Ligebehandlingsnævnet

Dansk Psykolog Forening er delvist positive omkring, at man skaber klageadgang til Ligebehandlingsnævnet ved manglende iagttagelse af retten til rimelig individuel tilpasning. Dette kan være positivt, da det kan skærpe skolernes bevidsthed om deres forpligtelser over for børnene.

Det er dog vigtigt at medtage, at klageadgangen også kan have en række utilsigtede negative konsekvenser. En klageadgang kan skabe konflikter – og dermed dårligere samarbejde – mellem frustrerede forældre og dagtilbud/skole. Det er afgørende for indsatsen over for børnene, at forældre og personale i dagtilbud og skoler har et godt samarbejde. Hvis forældre for hurtigt i processen omkring etablering af støtte til deres barn vælger at klage, kan det vanskeliggøre processen frem mod et godt samarbejde. Det er desuden vigtigt at overveje, hvorvidt lovforslaget kan skabe en ulighed i klageadgangen, da det ikke er alle familier, der har mulighed for og ressourcer til at klage. Der kan herved være en risiko for, at dagtilbud og skoler kommer til at favorisere de børn, hvor forældre har ressourcerne til at klage.

Dansk Psykolog Forening oplever desuden, at dagtilbud og skoler har en stor velvilje til at sikre den nødvendige støtte, men der er mange børn og unge, som har brug for særlig og betydelig støtte, hvis de skal inkluderes i almen regi, og de økonomiske midler hertil er begrænsede. Lovforslaget kan insinuere, at dagtilbud og skoler bevidst vælger ikke at støtte børnene tilstrækkeligt, hvilket er misvisende, da erfaringer viser, at den store udfordring er manglende ressourcer til tilpasning og inklusion.

Med venlig hilsen

Eva Secher Mathiasen

Formand, Dansk Psykolog Forening

Danske Døves Landsforbund takker for muligheden for at komme med bemærkninger til nedenstående høring:

(Dok. 2137981)

Bemærkninger til forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen).

2.

§9 a – 1) hvem skal vurdere, om effekten er tilstrækkelig? Hvilke kriterier skal opfyldes for at effekten kan betragtes som værende tilstrækkelig? 2) Hvordan vurderes omkostningernes omfang og i forhold til hvad/hvem? Det kan vi ikke umiddelbart gennemskue – hverken i selve lovforslaget eller i de dertilhørende bemærkninger.

3.

§10, stk. 2 – hvilke faktiske omstændigheder? Hvordan afgrænses dette? Det kan vi – igen – ikke gennemskue hverken i lovforslaget eller i de medfølgende bemærkninger.

3.1.1. Dagtilbud

1) Side 4. **Former for støtte:** Støtte kan også være at give barnet mulighed for at være et sted, hvor miljøet er særlig tilrettelagt for at opfylde barnets behov. Fx dagtilbud hvor der er andre børn med høretab eller tegnsprogsmiljø, hvor der færdes andre ligesindede børn, som barnet kan spejle sig i og etablere venskaber med. Det kan være med til at forebygge isolation hos barnet.

2) Side 5, punkt 2, **sprogstimulering til børn:** Hvordan defineres sprog? Er dansk tegnsprog indbefattet? Det er særlig vigtigt at klarlægge dette, da det ikke er udbredt viden, at dansk tegnsprog også er et sprog. For de børn, der ikke får tilstrækkeligt udbytte af CI/høreapparater, og som efterfølgende ikke får tilkendt støtte i form af andre sproglige værktøjer som fx dansk tegnsprog, er der en reel risiko for en udvikling af psykosociale vanskeligheder senere i livet. Dette fordi de mangler et sprog. At barnet får et helt sprog inden det 6. år er afgørende for barnets psykosociale trivsel (jf. nylige forskningsresultater: Jesper Dammeyer og Louise Bøttcher, Kommunikationshandicap, 2015).

3.1.2. Folkeskolen

3) Side 6, **børn hvis udvikling kræver en særlig hensynstagen:** Støtte kan også være at give barnet mulighed for at være et sted, hvor miljøet er særlig tilrettelagt for at opfylde barnets behov. Fx skoler for børn med høretab - tegnsprogsmiljø, hvor der færdes andre ligesindede børn, som barnet kan spejle sig i og etablere venskaber med. Det kan være med til at forebygge isolation hos barnet. Samtidig forebygger tilbuddet også udviklingen af psykosociale vanskeligheder som følge af sproglig deprivation.

Social og indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Den 17. 02 2020

Vedrørende sagsnr.: 2019 - 6379

Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier har ingen bemærkninger til ovenstående høring.

På vegne af Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier

Dorte Skovgaard Wihre
Projekt- og udviklingskonsulent

DANSKE HANDICAPORGANISATIONER

Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup, Danmark
Tlf.: +45 3675 1777
dh@handicap.dk
www.handicap.dk

03. februar
2020165702475271

Til: Social- og Indenrigsministeriet

Att.: lbpo@sim.dk

cc.: p-handicap@sim.dk

DH hørings svar over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap

Generelle bemærkninger

Danske Handicaporganisationer (DH) takker for muligheden for at komme med bemærkninger.

DH finder det positivt, at rimelig individuel tilpasning for børn med handicap i kommunale dagtilbud og folkeskoler sikres med dette lovforslag.

Men Danmark er ifølge FN's Handicapkonvention forpligtet til at forbyde forskelsbehandling af mennesker med handicap og indføre ret til rimelig tilpasning på alle samfundsområder – her og nu.

DH mener derfor, at lovforslaget ikke er vidtgående nok. Pligten til rimelig tilpasning skal indføres på andre områder af samfundet.

Offentlige myndigheder er allerede ifølge Handicapkonventionen underlagt pligt til at yde rimelig tilpasning. Derfor skal lovforslaget udvides til at omfatte offentlige myndigheder. Det vil sikre en mere effektiv håndhævelse af den eksisterende pligt til rimelig tilpasning.

Som absolut minimum bør lovforslaget også at omfatte private dagtilbud og skoler. DH finder det uforståeligt, at børn og unge med handicap i private dagtilbud og skoler ikke ligestilles med børn og unge i offentlige tilbud.

Derudover har DH en række specifikke bemærkninger til lovforslaget.

Baggrund om pligt til rimelig tilpasning

Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap trådte i kraft den 1. juli 2018. Det er et klart fremskridt, at der nu er et forbud, der dækker al offentlig og privat virksomhed.

I § 3 står der: "Loven indebærer ikke pligt til rimelig tilpasning....."

Denne undtagelse i § 3 er problematisk. Ikke mindst fordi den strider mod FN's Handicapkonvention. I konventionens artikel 2 slås fast, at nægtelse af rimelig tilpasning er diskrimination.

Og i Handicapkonventionens artikel 5 om Lighed og ikke-diskrimination står der:

"3. Med henblik på at fremme lighed og afskaffe diskrimination skal deltagerstaterne tage alle passende skridt til at sikre, at der tilvejebringes rimelig tilpasning."

Danmark har pligt til at rette sin lovgivning til og forbyde diskrimination af mennesker med handicap. Da nægtelse af rimelig tilpasning er diskrimination, skal det også omfattes af lovgivningen.

Pligten til at forbyde diskrimination er umiddelbar, dvs. det skal ske med det samme, her og nu.

Retten til rimelig tilpasning er ikke indskrænket til bestemte områder af samfundet. Den gælder universelt, dvs. på alle samfundsområder: uddannelse, sundhed, socialområdet mv., og i forhold til alle rettigheder i Handicapkonventionen (lige ret til uddannelse, sundhed, politisk deltagelse, familieliv, beskyttelse mod vold, til at bestemme over eget liv mv.).

Når en stat har ratificeret Handicapkonventionen, så har de offentlige myndigheder pligt til at efterleve Handicapkonventionen. De har dermed pligt til at sikre rimelig tilpasning over for borgere med handicap – fx når de træffer afgørelser.

Det er en udbredt misforståelse, at rimelig tilpasning indebærer større krav om ombygninger eller installation af elevatorer eller lignende. Ofte sker der en forveksling med generelle krav om tilgængelighed. Rimelig tilpasning er konkret, rettet mod en enkeltperson i en given situation. Rimelig tilpasning behøver ikke være dyr, hvilket også er forudsætningen for lovforslaget.

Indførelse af pligt til rimelig tilpasning kan ses i sammenhæng med FN's Verdensmål. Mål 10 handler om at mindske uligheden i - og mellem - verdens lande. Det skal gøres bl.a. ved at fjerne diskriminerende lovgivning over for personer med handicap (se mål 10.2 og 10.3). Indførelse af en bredt dækkende pligt til rimelig tilpasning vil være et vigtigt bidrag til opfyldelsen af FN's Verdensmål fra dansk side.

DH mener:

Danmark har pligt til at indføre pligt til rimelig tilpasning, der gælder bredt og ikke er begrænset til bestemte sektorer af samfundet.

Lovens anvendelsesområde: Offentlige myndigheder bør være omfattet

DH mener, at lovforslaget skal omfatte alle områder af samfundet. Hvis ikke der er politisk vilje til det, bør lovforslaget i hvert fald omfatte offentlige myndigheder. Offentlige myndigheder – statslige, kommunale og regionale - har pligt til at efterleve Handicapkonventionen. De har dermed pligt til at foretage rimelig individuel tilpasning i den virksomhed, de udøver. Det kan fx være, når de træffer afgørelser i en sag, der angår en borger med handicap.

DH mener derfor, at offentlige myndigheder bør omfattes af lovforslaget. Det vil styrke håndhævelsen af den eksisterende pligt, hvis mennesker med handicap får adgang klage over manglende rimelig tilpasning.

DH mener:

Lovforslaget skal udvides, således at pligt til rimelig individuel tilpasning omfatter offentlige myndigheder.

Lovens anvendelsesområde: Private skoler og dagtilbud bør være omfattet

DH mener, at retten til ikke at blive forskelsbehandlet på grund af handicap som minimum bør omfatte alle børn, uanset om de går i en offentlig eller privat institution eller skole. Med det foreliggende lovforslag vil et privat dagtilbud ikke være underlagt forpligtelsen til rimelig tilpasning og vil eksempelvis fortsat kunne afvise et barn med diabetes. Denne skelnen stiller således børn med handicap i private dagtilbud og skoler ringere i forhold til at opnå lige muligheder.

For DH er det vigtigt, at børn med handicap – og deres forældre – har lige muligheder i forhold til at vælge en dagtilbud eller en skole, der passer til familiens ønsker og overbevisning, fx et privat dag- eller skoletilbud. Den manglende forpligtelse for private dagtilbud og private skoler til at skabe rimelig individuel tilpasning indskrænker barnets og forældrenes valgfrihed. DH mener, at dette ikke er rimeligt.

Inklusion er en bred samfundsopgave, som kommunale dagtilbud og folkeskoler arbejder med at løfte. DH mener, at private dagtilbud og private skoler skal bidrage til at løfte denne opgave. Vi er overbevist om, at langt de fleste private dagtilbud og private skoler gerne vil være med til at inkludere børn med handicap.

Man kan endelig nævne, at private dagtilbud og private skoler i rollen som arbejdsgivere har pligt til rimelig tilpasning over for ansatte og praktikelever med handicap i kraft af forskelsbehandlingsloven. Det vil være naturligt, at man med dette lovforslag også sikrer rimelig tilpasning for børn og elever.

DH mener:

Lovforslaget skal ændres, så retten til rimelig individuel tilpasning også omfatter børn med handicap i private dagtilbud og private skoler.

Vurdering af omkostninger ved rimelig tilpasning:

I de specielle bemærkninger til § 1, til nr. 2, hedder det;

"Omkostningerne forbundet med tilpasningen vil også skulle vurderes og sættes i forhold til dagtilbuddets eller folkeskolens ressourcer. Ligebehandlingsnævnet vil, når det sender sagen i høring hos de involverede parter, eksplicit skulle bede den indklagede om at forholde sig til, hvorvidt udgiften efter indklagedes opfattelse udgør en uforholdsmæssig stor byrde, såfremt dette er relevant for beslutningen i den konkrete sag. En udgift er uforholdsmæssig stor, hvis den ikke kan rummes inden for dagtilbuddets eller folkeskolens eksisterende årlige driftsbudget, eller hvis den forårsager, at andre udgiftsposter inden for det årlige eksisterende budget vil skulle nedprioriteres i væsentlig grad." (side 14).

Bemærkningerne lægger op til, at vurderingen af, om en udgift er uforholdsmæssig stor, skal ske i forhold til det enkelte dagtilbud eller den enkelte skoles budget.

Det finder DH uhensigtsmæssigt. Der er meget stor forskel på, i hvilken grad kommunerne har udlagt økonomien til de enkelte institutioner og skoler. Dermed vil der også være stor forskel på den enkelte institution eller skoles mulighed for at leve op til forpligtelsen til rimelig individuel tilpasning.

Afhængigt af et barns handicap kan rimelig individuel tilpasning i nogle tilfælde blive en uforholdsmæssig stor byrde, hvis man vurderer den nødvendige støtte til et barn ud fra det enkelte dagtilbud eller skoles økonomi og ikke ud fra de samlede ressourcer til området i en kommune.

DH mener, at der bør ske en videre vurdering, der sætter udgiften i forhold til en bredere pulje af ressourcer. Eksempelvis kommunalbestyrelsens samlede budget for folkeskole eller dagtilbud.

Det finder støtte i General Comment nr. 4 fra FN's Handicapkomité om "Article 24; The Right to Inclusive Education". Her hedder det:

"30. The definition of what is proportionate will necessarily vary according to context. The availability of accommodations should be considered with respect to a larger pool of educational resources available in the education system and not limited to resources available at the academic institution in question; transfer of resources within the system should be possible. There is no "one size fits all" formula to reasonable accommodation, as different students with the same impairment may require different accommodations." (side 9)¹

Det fremgår klart, at vurderingen ikke skal knyttes snævert op på den enkelte institutions budget.

DH mener, at der, hvor der er mulighed for det – eksempelvis inden for folkeskolens område – bør vurderingen ske i forhold til samlede kommunale budget for folkeskolen.

Det bør fremgå, at kommunalbestyrelsen har det overordnede ansvar for at sikre rimelig individuel tilpasning inden for sit ansvarsområde.

Der vil være områder – fx det private skole- og dagtilbudsområde, som vi foreslår dækket af lovforslaget – hvor det er vanskeligere at sætte vurderingen i relation et større budget. Men under alle omstændigheder er bemærkningerne uhensigtsmæssige og misvisende for det offentlige område.

DH mener:

Bemærkningerne skal rettes til. Den økonomiske vurdering skal ikke knyttes snævert op på den enkelte institutions budget. Derimod skal der ske en videre vurdering, der sætter udgiften i forhold til en bredere pulje af ressourcer, hvor det er muligt. Eksempelvis kommunalbestyrelsens samlede budget for folkeskole eller dagtilbud

---

¹ <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crpd/pages/ec.aspx>

Det bør tydeligt fremgå, at kommunalbestyrelsen har det overordnede økonomiske ansvar for at sikre rimelig individuel tilpasning inden for sit ansvarsområde.

Loven må ikke indskrænke børns rettigheder til at blive inkluderet

I bemærkningerne til lovforslaget understreges det, at lovforslaget ikke er en udvidelse af rettighederne for børn med handicap. DH mener, at det på samme vis skal fremgå tydeligt af bemærkningerne, at man ikke på baggrund af lovforslaget må undlade at skabe inkluderende læringsmiljøer for elever med handicap under henvisning til den enkelte skole eller dagtilbuds ressourcer.

Eksempelvis må en skole ikke undlade at sikre tilgængelighed for en elev i kørestol i forbindelse med en lejr tur, under henvisning til, at det vil være en uforholdsmæssig stor økonomisk byrde for skolen at sikre transport og leje en koloni med tilgængelige forhold. Skolen er fortsat forpligtet til at sikre, at børn med handicap inkluderes i klassens aktiviteter.

Fra vores undersøgelse blandt forældre til børn med handicap ved vi i DH, at mange børn med handicap bliver fritaget fra at deltage i skolens aktiviteter, når der eksempelvis er særlige dage, der bryder rutiner og vante strukturer. Det kan fx være i forbindelse med temauger, idrætsdage mv. Nogle børn med handicap kan have brug for en ekstra hånd for at kunne deltage i aktiviteterne på lige fod med andre elever. Her er det vigtigt at slå fast, at skolerne ikke må undlade at afsætte ekstra ressourcer til at børn med handicap kan deltage i sådanne aktiviteter, under henvisning til skolens økonomi.

DH mener:

Det skal understreges i bemærkningerne, at dagtilbud og skoler ikke må indskrænke børn med handicaps ret til at blive inkluderet i skole eller dagtilbud under henvisning til den enkelte skole eller institutions ressourcer.

Det skal understreges, at kommunerne stadig har en ufravigelig forpligtelse til at sikre, at børn med handicap opnår lige muligheder og ligebehandling.

Rimelig individuel tilpasning: Fjerne fysiske og ikke-fysiske barrierer

I bemærkningerne på side 14 fremgår det, at man i vurderingen af rimelig tilpasning skal lægge vægt på effekten i forhold til at fjerne barriererne for personen med handicap.

DH mener, det bør tydeliggøres, at barrierer ikke behøver at være fysiske (trapper og dørtrin og lignende). Der kan også være tale om andre barrierer – fx kan en elev have behov for at få mere tid til at lave en opgave eller forberede sig inden en mundtlig eksamen.

Inklusion kan handle om meget andet end fysisk tilpasning. Det kan også handle om, at leg og undervisning og andre aktiviteter tilrettelægges med blik for den enkeltes behov.

DH mener:

Det bør præciseres, at barrierer omfatter såvel fysiske som ikke-fysiske forhold. Der bør gives eksempler herpå i bemærkningerne.

Ingen forpligtelse for børn og unge med handicap til at undersøge kompensation

Rimelig individuel tilpasning forudsætter dialog og samarbejde mellem den, som tilpasser og den tilpasningen sker for. I dialogen bidrager personen med handicap naturligvis med information om, hvad der vil være effektivt for at sikre rimelig individuel tilpasning.

Men under de specielle bemærkninger til § 9 a, til nr. 2, hedder det:

”Ligeledes har personen med handicap pligt til at undersøge mulighederne for kompensation for funktionsnedsættelsen på forskellige sektorområder.” (side 13).

DH mener ikke, at der kan udledes en sådan pligt af princippet om rimelig tilpasning.²

Da dette lovforslag omhandler børn i dagtilbud og i skoler, dvs. børn unge i aldersgruppen 0-16 år, kan det ikke forventes, at det enkelte barn – eller dennes familie – er i stand til at leve op til ovennævnte forpligtelse.

Desuden rejser bemærkningerne en hel række tvivlsspørgsmål. Hvilke konsekvenser for barnets ret til rimelig individuel tilpasning forestiller man sig eksempelvis, at det skal få, hvis et barn i folkeskolen ikke skønnes at opfylde sin pligt til at bidrage med information om muligheder for kompensation?

DH mener:

Pligten til at sikre rimelig tilpasning ligger ikke hos borgeren, men hos eksempelvis dagtilbuddet, skolen eller uddannelsesinstitutionen, samt kommunalbestyrelsen, der har det overordnede økonomiske ansvar. Formuleringerne om borgerens pligt til at undersøge mulighederne for kompensation i bemærkningerne skal ændres.

Pligt til rimelig tilpasning skal ikke begrænses til eksisterende ligebehandlingsrettigheder

I de almindelige bemærkninger (3.3) står der:

”Retten til rimelig individuel tilpasning foreslås alene at medføre, at eksisterende ligebehandlingsrettigheder skal tilpasses individuelt i den aktuelt opståede konkrete situation for, at børn og unge med handicap kan opnå lige muligheder og ligebehandling. Således vil bestemmelsen hverken udvide eller begrænse gældende ret efter sektorlovgivningen.”

Formuleringen ser ud til at indskrænke anvendelsen af rimelig tilpasning til ”eksisterende ligebehandlingsrettigheder”. Det er ikke helt klart, hvordan det nærmere skal forstås, men formuleringen er meget bekymrende. DH mener ikke, denne indskrænkning er i overensstemmelse med Handicapkonventionen.

Efter DH's opfattelse er pligten til rimelig tilpasning knyttet til en konkret situation, hvor et behov for tilpasning kan opstå. Uanset om situationerne er dækket af eksisterende rettigheder efter eksempelvis sektorlovgivning om hjælpemidler, støtte eller lignende.

---

² Hverken i General Comment nr. 4 eller nr. 6 (Equality and non-discrimination, afsnit D) findes en sådan pligt beskrevet.

Det kan dreje sig om helt banale ting som at flytte til et andet undervisningslokale eller sikre, at der er områder, hvor der ikke så meget forstyrrende støj.

DH mener:

Bemærkningerne skal ændres, således at pligten til rimelig tilpasning ikke begrænses til eksisterende ligebehandlingsrettigheder.

Afgørelser, ikke beslutninger

I de specielle bemærkninger til § 1, til nr. 2, står der:

"Det foreslås med § 9 a, stk. 3, at manglende iagttagelse af retten til rimelig individuel tilpasning efter stk. 1 og 2 betragtes som forskelsbehandling. Det betyder, at der vil kunne klages til Ligebehandlingsnævnet, som vil kunne træffe beslutning om, hvorvidt retten til rimelig individuel tilpasning ikke er iagttaget, og om klager skal kunne tilkendes en godtgørelse. Der er tale om en beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand." (side 14).

DH undrer sig over, hvorfor Ligebehandlingsnævnets afgørelser i forhold til rimelig tilpasning skulle have karakter af beslutninger og ikke afgørelser.

Vi går ud fra, at det er fejl. Vi vil blot henvise til Ligebehandlingsnævnets hjemmeside, hvor Nævnet omtaler resultatet af klagesagsbehandlingen som "afgørelser".

DH mener:

Bemærkningerne skal rettes til. Ligebehandlingsnævnets virksomhed har karakter af afgørelser i forvaltningslovens forstand, ikke beslutninger.

Fremdrift i forhold til at dække flere samfundsområder

Den forrige regering blev pålagt at sætte undersøgelse i gang om, hvordan flere områder kunne dækkes. DH er ikke bekendt med, at en rapport herom er blevet offentliggjort.

DH mener som nævnt, at alle samfundsområder skal dækkes af et forbud mod diskrimination i form af nægtelse af rimelig tilpasning.

Vi vil opfordre til, at der sikres fremdrift i forhold til at få dækket flere samfundsområder.

DH mener:

Lovforslaget bør indeholde mekanismer, der sikrer fremdrift i forhold til at få dækket flere samfundsområder af pligten til rimelig tilpasning.

Med venlig hilsen

Thorkild Olesen
formand

Danske SOSU-skoler

En uddannelse i livskvalitet

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

København, den 17. februar 2020

Høringssvar til høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen).

Danske SOSU-skoler kvitterer hermed for invitationen til at afgive høringssvar til Social- og Indenrigsministeriet i ovennævnte høring.

Foreningen noterer sig, at forslaget er neutralt i forhold til de rettigheder handicappede børn har efter gældende ret i sektorlovgivningen. Samtidigt indebærer forslaget, at institutionerne får en mulighed for at vurdere individuelle tilpasninger i forhold til både effekt og økonomi.

Herudover har foreningen ingen yderligere bemærkninger til det fremsendte forslag.

Med venlig hilsen
På foreningens vegne
e.b.

Michael Kümmel
chefkonsulent

Social- og indenrigsministeriet
Frederiksholms Kanal 22
1220 København K

Taastrup den 14. februar 2020

Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap

LOS - Landsorganisation for sociale tilbud takker for muligheden for at afgive høringssvar til ovenstående høring. LOS støtter op om alle tiltag, som er med til at sikre at handicappede får de samme muligheder, som alle andre. LOS har ingen yderligere kommentarer til denne høring.

Med venlig hilsen
Jesper Gravesen
Juridisk konsulent, LOS

LOS
Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup
Danmark
T: +45 7023 3400
E: los@los.dk
www.los.dk
Cvr. Nr.: 15 90 69 87

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk)
Cc: Handicap (p-handicap@sim.dk), Christian Sølyst, Socialpolitisk Sekretariat (christian.solyst@3f.dk), Dorte Salomon Fredborg, AUI - Arbejdsmarked, uddannelse og integration (dorte.fredborg@3f.dk), Gudrun Vinde, AUI - Arbejdsmarked, uddannelse og integration (gudrun.vinde@3f.dk), Joan Erichsen, Akassen (Joan.Erichsen@3f.dk), Karin Petersen, Socialpolitisk Sekretariat (karin.petersen@3f.dk), Lars Preisler, A-kassen (lars.preisler@3f.dk), Lene Lolk, A-kassen (lene.lolk@3f.dk), Michael Kristiansen, A-kassen (michael.kristiansen@3f.dk), Michael Rask Pedersen, Formandssekretariatet (michael.pedersen@3f.dk), Otto Nielsen, A-kassen (Otto.Nielsen@3f.dk), Pernille Mørch Christensen, AUI - Arbejdsmarked, Uddannelse og Integration (pernille.christensen@3f.dk), Pia Schreiber Pedersen, Socialpolitisk Sekretariat (pia.pedersen@3f.dk), Susanne Refslund Andresen, A-kassen (susanne.a@3f.dk), Søren Orlof Frandsen, Formandssekretariatet (soren.frandsen@3f.dk)
Fra: Dorte Salomon Fredborg, AUI - Arbejdsmarked, uddannelse og integration (dorte.fredborg@3f.dk)
Titel: Høringssvar: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
Sendt: 17-02-2020 08:42
Bilag: Høringsbrev.pdf; Høringsliste.pdf; Udkast til lovforslag om rimelig individuel tilpasning.pdf;

3F har ingen bemærkninger til ovennævnte høring.

Venlig hilsen

Dorte Salomon Fredborg
Sekretær
AUI - Arbejdsmarkeds-, Uddannelses- og Integrationspolitisk enhed,
Ligestilling og Mangfoldighed

Telefon: 70 30 03 00
Dir. telefon: 88 92 10 97
E-mail: dorte.fredborg@3f.dk

Fra: prvs=281ab7b09=LT@star.dk <prvs=281ab7b09=LT@star.dk>
Sendt: 20. januar 2020 11:11
Til: Joan Erichsen, Akassen <Joan.Erichsen@3f.dk>; Dorte Salomon Fredborg, AUI - Arbejdsmarked, uddannelse og integration <dorte.fredborg@3f.dk>; Eva Obdrup, A-kassens forretningsfører <eva.obdrup@3f.dk>; Gudrun Vinde, AUI - Arbejdsmarked, uddannelse og integration <gudrun.vinde@3f.dk>; Katrine Sofie Sørensen, Formandssekretariatet <katrine.sorensen@3f.dk>; Michael Rask Pedersen, Formandssekretariatet <michael.pedersen@3f.dk>; Søren Heisel, Forbundsledelsen <soren.heisel@3f.dk>
Emne: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Til BER

STAR fremsender hermed Social- og Indenrigsministeriets udkast til forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen) i høring.

Eventuelle bemærkninger bedes sendt pr. e-mail til lbpo@sim.dk med kopi til p-handicap@sim.dk. Ministeriet anmoder i den forbindelse om, at bemærkninger ikke fremsendes både pr. brevpost og pr. mail.

Eventuelle spørgsmål kan rettes til specialkonsulent Laura Brogaard Poulsen på tele-fon 31 22 81 44 eller mail lbpo@sim.dk

Social- og Indenrigsministeriet skal anmode om, at eventuelle bemærkninger er ministeriet i hænde **senest tirsdag den 18. februar 2020 kl. 10.**

Venlig hilsen

Lone Thomasen

Direktionssekretær

M 72 21 76 29 | lt@star.dk

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering

Njalsgade 72A | 2300 København S

T 72 21 74 00 | star@star.dk | www.star.dk

Danish Agency for Labour Market and Recruitment

Njalsgade 72A | 2300 Copenhagen

T +45 72 21 74 00 | star@star.dk | www.star.dk

Følg os på LinkedIn

Læs på star.dk om styrelsens håndtering af dine personoplysninger

Familieretshuset

Familieretshuset
Storetorv 10
6200 Aabenraa

Telefon 7256 7000
Skriv til os via borger.dk
www.familieretshuset.dk

EAN-Nr. 5798000362222

Til Social- og Indenrigsministeriet

Svar på høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Lovforslaget vedrører ikke Familieretshusets ressort.

Vi har derfor ingen bemærkninger.

Dato:

22-01-2020

Direktion

Sagsbehandler:

Sandra Rieder Snitgaard

Med venlig hilsen

Sandra Rieder Snitgaard
Chefsekretær

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk)
Fra: Danielle Brisson Berggreen (dabr@forbrugerombudsmanden.dk)
Titel: E-mail fra Forbrugerombudsmanden
Sendt: 05-02-2020 16:23

Vedrørende Forbrugerombudsmandens sag med nr. 20/01431

Kære Laura Brogaard Poulsen

Vi har modtaget høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen) af 20. januar 2020.

Forbrugerombudsmanden har ingen bemærkninger til den fremsendte lovændring.

Med venlig hilsen
På Forbrugerombudsmandens vegne

Danielle Brisson Berggreen
Specialkonsulent, cand.jur.
Direkte tlf.: 41 71 50 76
E-mail: dabr@forbrugerombudsmanden.dk

FORBRUGEROMBUDSMANDEN
Carl Jacobsens Vej 35
2500 Valby
Tlf. +45 4171 5151

Se vores privatlivspolitik på
forbrugerombudsmanden.dk

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk)
Cc: Handicap (p-handicap@sim.dk)
Fra: Pia Saxild (PS@fbr.dk)
Titel: VS: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
Sendt: 21-01-2020 10:12

Forbrugerrådet Tænk vurderer, at forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen) ligger uden for vores interesseområde og vil derfor undlade at forholde os hertil. Forbrugerrådet Tænk kan således ikke tages til indtægt for at støtte forslaget eller for at gøre det modsatte.

I øvrigt er høringen sendt til [Passagerpuls](#) i Forbrugerrådet Tænk. Vi skal venligst bede om, at I fremover sender høringer til Forbrugerrådet Tænk på mailadressen hoeringer@fbr.dk.

Med venlig hilsen

Pia Saxild
Sekretær

Forbrugerrådet Tænk
T +45 7741 7731 / ps@fbr.dk / taenk.dk
Fiolstræde 17 B / Postboks 2188 / 1017 København K

Forbrugerrådet
Tænk

Danish Consumer Council

Fra: Lovekspeditionen [<mailto:publikationer@sim.dk>]
Sendt: 20. januar 2020 10:37
Til: Udsendelse fra Børne- og Socialministeriet <dpudsend@sm.dk>
Cc: Laura Brogaard Poulsen <lbpo@sim.dk>; Elsebeth Jensen <eje@sim.dk>
Emne: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

 social og
indenrigsministeriet

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K
Tlf. 3392 9300
Fax. 3393 2518
E-mail sim@sim.dk

J.nr. 2019 - 6379

Dato 20.01.2020

Skole og Forældre

Valdemarsgade 8, 2. sal
1665 København V
Tlf. 3326 1721

post@skole-foraeldre.dk
www.skole-foraeldre.dk

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K
specialkonsulent Laura Brogaard Poulsen
lbpo@sim.dk
p-handicap@sim.dk

Dato: 17. februar 2020

Høringssvar til forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Forældreorganisationen Skole og Forældre takker for invitationen til at afgive høringssvar til det forelagte forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap.

Det er oplagt rigtigt, at dagtilbud og skoler skal foretage rimelig individuel tilpasning, og det er glædeligt, at forældre gives lovbestemt klageadgang, når de oplever, at dagtilbud og skoler ikke gør, hvad de skal. Skole og Forældre støtter derfor lovforslagets intentioner og konkrete tiltag.

Med venlig hilsen

Rasmus Edelberg
Formand for Skole og Forældre
Dir. tlf 2327 0538
rae@skole-foraeldre.dk

Morten Kruse
Sekretariatschef for Skole og Forældre
Dir. tlf 3063 0807
mk@skole-foraeldre.dk

Risskov, d 20. februar 2020

Hørings svar fra Frie Skolers Lærereforening (FSL)

Vedr.

Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Frie Skolers Lærereforening takker for muligheden for at afgive hørings svar og fremsender hermed svar til lovforslaget.

Frie Skolers Lærereforening finder det positivt, at der skabes mest mulig klarhed om alle børns rettigheder i forhold til deres skolegang og udbyttet heraf.

Vi er meget tilfredse med, at det præciseres, at handicappede børn har ret til individuel tilpasning, så deres mulighed for at opleve en god skolegang bliver prioriteret. Det er efter Frie Skolers Lærereforenings opfattelse helt afgørende, at der tages de nødvendige individuelle hensyn til alle børn, der går i den danske grundskole.

Frie Skolers Lærereforening tager den nye mulighed for at indklage forskelsbehandling i forhold til handicappede elever til ligebehandlingsnævnet til efterretning.

I forslaget lægges op til, at forældre til elever i folkeskolen kan indbringe en sag for ligebehandlingsnævnet med påstand om forskelsbehandling, og at ligebehandlingsnævnet kan pålægge skolen at betale en godtgørelse, hvis skolen ikke har foretaget en individuel tilpasning, som er rimelig og som dermed ikke indebærer en uforholdsmæssig byrde for skolen. Det påhviler altså ligebehandlingsnævnet at vurdere, hvad der er rimeligt både i forhold til eleven og til den pågældende skoles økonomi. Det bliver efter vores opfattelse interessant at se, hvor grænsen for rimelighed vil blive trukket i evt. kommende sager.

De frie skoler skal også overholde "Lov om forbud mod forskelsbehandling", og selv om den foreslåede klageadgang ikke gælder frie skoler, vil denne sandsynligvis have afsmittende effekt i form af øget opmærksomhed på handicappede elevers rettigheder.

I forhold til de frie skoler er Frie Skolers Lærereforening af den opfattelse, at alle skoler naturligvis skal overholde gældende ligebehandlingslovgivning

RAVNSØVEJ 6
8240 RISSKOV
FSL@FSL.DK
+45 87 46 91 10

og internationale konventioner. I spørgsmålet om retten til rimelig individuel tilpasning må vi gøre opmærksom på den forskel, der er på de frie skoler og folkeskolen. Hvor en kommune har mulighed for at indrette en række skoler på forskellig vis og dermed foretage en rimelig individuel tilpasning af det fysiske miljø, har en lille fri skole ikke nødvendigvis samme muligheder. Derfor finder vi det rimeligt, at den foreslåede klageadgang målrettes folkeskolens elever og forældre, samtidig med at vi er meget bevidste om de frie skolars pligt til at overholde "Lov om forbud mod forskelsbehandling §2"

Frie Skolars Lærerforening står gerne til rådighed med yderligere kommentarer eller for evt. spørgsmål.

Monica Lendal Jørgensen

Næstformand Frie Skolars Lærerforening

M: 2758 1384

E: mlj@fsl.dk

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Sendt via e-mail til lbpo@sim.dk med kopi til p-han-dicap@sim.dk

WILDERS PLADS 8K
1403 KØBENHAVN K
TELEFON 3269 8888
MOBIL 9132 5718
MVE@HUMANRIGHTS.DK
MENNESKERET.DK

DOK. NR. 20/00295-2

17. FEBRUAR 2020

HØRING OVER FORSLAG TIL LOV OM ÆNDRING AF LOV OM FORBUD MOD FORSKELSBEHANDLING PÅ GRUND AF HANDICAP

Social- og Indenrigsministeriet har ved e-mail af 20. januar 2020 anmodet om Institut for Menneskerettigheders eventuelle bemærkninger til udkast til forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen).

Instituttet har følgende bemærkninger til udkastet:

1. SAMMENFATNING

Institut for Menneskerettigheder finder det positivt, at regeringen vil indføre en pligt til rimelig tilpasning i forhold til offentlige dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen. Udkastet til lovforslag udgør et vigtigt skridt i retningen af at sikre lige muligheder for mennesker med handicap.

Samtidig finder instituttet det kritisabelt, at anvendelsesområdet for pligten til rimelig tilpasning er begrænset til offentlige dagtilbud og folkeskolen. Danmark er i medfør af FN's Handicapkonvention retligt forpligtet til at forhindre, at der sker diskrimination af personer med handicap på alle samfundsområder, herunder den diskrimination som består i nægtelse af rimelig tilpasning. Forpligtelsen til at yde tilpasning i rimeligt omfang udgør en del af kernen af beskyttelsen mod diskrimination på grund af handicap, fordi det ofte er i form af manglende rimelig tilpasning, at personer med handicap bliver forskelsbehandlet.

Efter instituttets opfattelse bør pligten til rimelig tilpasning derfor indføres på andre samfundsområder, og som minimum i forhold til frie grundskoler og private dagtilbud.

Endvidere finder instituttet, at offentlige myndigheders forpligtelse til at foretage rimelig tilpasning, der allerede gælder i kraft af forpligtelsen til at efterleve handicapkonventionen og EMRK, bør sikres effektiv håndhævelse ved også at lade offentlige myndigheder omfatte af pligten til rimelig tilpasning efter lovforslaget.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor:

- At pligten til rimelig tilpasning udvides til at gælde på alle områder i samfundet, herunder også for alle offentlige myndigheder, jf. lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap § 2, og som minimum for private grundskoler og private dagtilbud.

Institut for Menneskerettigheder har desuden en række bemærkninger til den indholdsmæssige udlægning af begrebet rimelig tilpasning i udkastet til lovforslag. Efter instituttets opfattelse bør der ikke efter udkastet til lovforslag gælde en særlig forståelse af forpligtelsen til rimelig tilpasning i forhold til, hvad der gælder efter de internationale menneskerettighedskonventioner og lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet mv.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler derfor:

- At Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkningerne, så indholdet, rækkevidden og retsvirkningerne af forpligtelsen til rimelig tilpasning er i overensstemmelse med den generelle fortolkning af begrebet rimelig tilpasning inden for menneskeretten, EU-retten og forskelsbehandlingsloven.

I den forbindelse anbefaler Institut for Menneskerettigheder endvidere:

- At Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkningerne, så det klart fremgår, at muligheden for at få omkostninger dækket via offentlig støtte har betydning for, hvorvidt en foranstaltning kan anses for rimelig.
- At Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkningerne, så det klart fremgår, at spørgsmålet om en foranstaltnings rimelighed altid beror på en konkret vurdering.
- At udkastets § 10, stk. 2, udgår, og at der i stedet indsættes en henvisning til § 9 a i den nuværende § 10 i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap.

Endelig anbefaler Institut for Menneskerettigheder:

- At Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkninger, så det klart fremgår, at der ikke med udkastet er tilsigtet nogen ændring i forhold til Ligebehandlingsnævnets eksisterende kompetence.
- At Social- og Indenrigsministeriet lader sætningen "Der er tale om en beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand" udgå af lovforslaget.

2. UDKASTETS INDHOLD

Udkastet til lovforslag udmønter den del af aftalen mellem regeringen og KL om kommunernes økonomi for 2020, som omhandler tydeliggørelse af retten til rimelig tilpasning i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap.

Med udkastet foreslås det, at der indsættes en ny bestemmelse i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap, som indfører en ret til rimelig tilpasning på folkeskoleområdet og i forhold til offentlige dagtilbud til børn, jf. udkastets § 9 a.

Med udkastet indføres der desuden klageadgang til Ligebehandlingsnævnet over tilsidesættelse af pligten til rimelig tilpasning og mulighed for, at nævnet kan tilkende en godtgørelse ved manglende iagttagelse af tilpasningsforpligtelsen.

3. DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

3.1. Beskyttelsen efter FN's Handicapkonvention

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (handicapkonventionen) fastslår i artikel 5, stk. 2, at der skal gælde et generelt forbud mod diskrimination på grund af handicap. Bestemmelsen suppleres af artikel 5, stk. 3, som angiver, at deltagerstaterne skal sikre, at der tilvejebringes rimelig tilpasning.

Rimelig tilpasning defineres i handicapkonventionens artikel 2 som "nødvendige og passende ændringer og justeringer, der ikke indebærer en uforholdsmæssig stor eller unødvendig byrde, når dette er nødvendigt i et konkret tilfælde for at sikre, at personer med handicap kan nyde eller udøve alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre."

Det præciseres endvidere i artikel 2, at diskrimination på grund af handicap "omfatter alle former for diskrimination, herunder nægtelse

af rimelig tilpasning”, på alle samfundsområder. Ifølge handicapkonventionen udgør manglende opfyldelse af pligten til rimelig tilpasning altså diskrimination.

3.2. Beskyttelsen efter Den Europæiske Menneskeretskonvention

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) indeholder i artikel 14 et diskriminationsforbud, der finder anvendelse inden for konventionens anvendelsesområde. Diskriminationsforbuddet i artikel 14 dækker en ikke-udtømmende liste af diskriminationsgrunde, herunder handicap. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har i sin praksis fastslået, at handicap udgør et særligt beskyttet kriterium på linje med køn, etnicitet og race.¹

Rimelig tilpasning er ikke nævnt i EMRK. EMD har imidlertid i dommen Çam mod Tyrkiet lagt afgørende vægt på, at de tyrkiske myndigheder ikke havde overvejet muligheden for at foretage rimelig tilpasning (reasonable accommodation) af en uddannelse på et musikkonservatorium, således at en blind pige kunne optages på uddannelsen.

Domstolen udtalte i den sag under henvisning til forståelsen af begrebet rimelig tilpasning i de internationale konventioner, at:

“The Court considers that Article 14 of the Convention must be read in the light of the requirements of those texts regarding reasonable accommodation – understood as “necessary and appropriate modification and adjustments not imposing a disproportionate or undue burden, where needed in a particular case” – which persons with disabilities are entitled to expect in order to ensure “the enjoyment or exercise on an equal basis with others of all human rights and fundamental freedoms” (Article 2 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities ...). Such reasonable accommodation helps to correct factual inequalities which are unjustified and therefore amount to discrimination [...]”.²

Domstolen udtalte endvidere, at “discrimination on grounds of disability also covers refusal to make reasonable accommodation”³ og

---

¹ Se Glor v. Schweiz, afgørelse af 6. november 2009, app. nr. 13444/04, pr. 84, og Guberiani v. Kroatien, afgørelse af 12. september, 2016 app. nr. 23682/13, pr. 73

² Çam v. Tyrkiet, afgørelse af 23. februar 2016, app. nr. 51500/08, pr. 65

³ Ibid. pr. 67

fandt på den baggrund, at pigen var blevet diskrimineret i strid med artikel 14 sammenholdt med artikel 2 i tillægsprotokol 1 (retten til uddannelse).

Menneskerettighedsdomstolen har dermed fastslået, at rimelig tilpasning er et krav under diskriminationsforbuddet i EMRK artikel 14 i forhold til retten til uddannelse; og der er ikke noget grundlag for at antage, at dette ikke også skulle være gældende på andre centrale rettighedsområder som retten til retfærdig rettergang, demokratisk deltagelse mv.

3.3. EU-retten

At rimelig tilpasning udgør en del af kernen af beskyttelsen mod diskrimination på grund af handicap understøttes endvidere af, at der efter lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. (forskelsbehandlingsloven) og det bagvedliggende EU-direktiv om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (beskæftigelsesdirektivet)⁴ gælder en tilpasningsforpligtelse for arbejdsgivere.

Herudover kan fremhæves, at EU-Kommissionen har fremlagt et forslag til et direktiv, som vil forpligte medlemsstaterne til at indføre et forbud mod diskrimination på grund af handicap uden for arbejdsmarkedet (det horisontale direktiv).⁵ Direktivforslaget lægger op til, at manglende tilpasning i rimeligt omfang skal anses for forskelsbehandling på grund af handicap, jf. forslagens artikel 2, stk. 5, og at tilpasningsforpligtelsen skal gælde for både den offentlige og den private sektor med hensyn til:

- social beskyttelse, herunder social sikring og sundhedsydelse
- sociale goder
- uddannelse
- adgang varer og tjenesteydelser, herunder bolig, som er tilgængelige for offentligheden, jf. forslagens artikel 3.

I relation til direktivforslagets bestemmelser om rimelig tilpasning henvises gentagne gange til beskyttelsen efter FN's

---

⁴ Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv.

⁵ Forslag til Rådet for Den Europæiske Unions direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering (KOM (2008) 426). Tilgængelig på: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?0075ri=CELEX:52008PC0426>

Handicapkonvention, jf. blandt andet begrundelsen for forslaget pkt. 2 (konsekvensanalyse) og forslagets betragtning 19.

4. INSTITUTTETS BEMÆRKNINGER

Instituttets bemærkninger angår tre overordnede temaer:

- 1) Anvendelsesområdet for pligten til rimelig tilpasning, jf. nedenfor afsnit 4.1.
- 2) Tilpasningsforpligtelsens indhold og retsvirkninger, jf. nedenfor afsnit 4.2.
- 3) Ligebehandlingsnævnets kompetence, jf. nedenfor afsnit 4.3.

4.1. Anvendelsesområdet for pligten til rimelig tilpasning

4.1.1. Tilpasningsforpligtelsen bør gælde på alle samfundsområder

Det følger af udkastets § 9 a, stk. 1, at pligten til rimelig tilpasning er begrænset til kun at gælde på folkeskoleområdet og i forhold til offentlige dagtilbud.

Danmark er i medfør af handicapkonventionens artikel 5, jf. artikel 2, forpligtet til at indføre en retlig beskyttelse mod diskrimination på grund af handicap, herunder den form for diskrimination, der består i nægtelse af rimelig tilpasning. Det følger endvidere af konventionen, at denne beskyttelse skal gælde på alle områder af samfundet, eksempelvis i forhold til uddannelse, sundhed og tjenesteydelser, som er tilgængelige for offentligheden.

Handicapkonventionen forudsætter således, at diskrimination i form af nægtelse af rimelig tilpasning skal beskyttes på linje med direkte og indirekte diskrimination. Den særlige situation, som personer med handicap befinder sig i, betyder nemlig, at det ofte er i tilfælde af mangel på rimelig tilpasning, at personer med handicap udsættes for uretmæssig forskelsbehandling.

Instituttet er således enig med Social- og Indenrigsministeriet, når ministeriet i de almindelige lovbemærkninger pkt. 4, anfører, at det "[m]ed tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen er [ministeriets] vurdering, at lovforslaget understøtter Danmarks internationale forpligtelser", jf. udkastet s. 8.

I henhold til Danmarks internationale forpligtelser er det samtidig instituttets opfattelse, at pligten til rimelig tilpasning efter lov om

forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap bør gælde inden for hele lovens anvendelsesområde, det vil sige for al offentlig og privat virksomhed på alle områder i samfundet, jf. lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap § 2.

4.1.2. Tilpasningsforpligtelsen gælder allerede for offentlige myndigheder, men der mangler effektiv håndhævelse

Offentlige myndigheder er allerede i kraft af EMRK og handicapkonventionen forpligtede til at yde rimelig tilpasning. Hvis lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap kommer til at omfatte en forpligtelse til rimelig tilpasning for offentlige myndigheder, vil det dermed ikke betyde en udvidelse af de krav, der i forvejen gælder efter de to konventioner.

Indførelsen af en pligt til rimelig tilpasning for offentlige myndigheder vil derfor ikke være udgiftsdrivende, da der alene vil være tale om at sikre en effektiv håndhævelse af allerede eksisterende forpligtelser i form af klageadgang til Ligebehandlingsnævnet og mulighed for tilkendelse af en godtgørelse. På nuværende tidspunkt eksisterer der ingen effektiv mulighed for håndhævelse af pligten til rimelig tilpasning og ingen mulighed for at få anerkendt en krænkelse.

4.1.3. Private skoler og dagtilbud bør som minimum være omfattet

Efter instituttets opfattelse bør pligten til rimelig tilpasning efter udkastets § 9 a som minimum udvides til at gælde for frie grundskoler og private dagtilbud.

Frie grundskoler og private dagtilbud vil således ikke efter det nuværende udkast være forpligtet til at sikre rimelig tilpasning i konkrete situationer, hvor et barn med handicap anmoder om tilpasninger for at have lige muligheder for at deltage i dagtilbuddet, undervisningen eller skolens liv i det hele taget. Et væsentligt formål ved at indføre pligten til rimelig tilpasning i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap består i anerkendelsen af, at et afslag på rimelig tilpasning udgør en krænkelse af retten til ligebehandling for den enkelte person med handicap. Når frie grundskoler og private dagtilbud undtages fra anvendelsesområdet, så betyder det, at børn, der går på et privat tilbud, bliver efterladt med en væsentligt ringere beskyttelse mod diskrimination end børn i offentlige skoler og pasningstilbud. Dermed bliver anerkendelsen af, at et afslag på rimelig tilpasning udgør diskrimination udhulet, idet private tilbud er

forpligtet i forhold til de øvrige diskriminationsformer, det vil sige direkte/indirekte diskrimination, forbud mod chikane mv.

Hvis udkastet til lovforslag vedtages i uændret form, vil frie grundskoler være blandt de eneste uddannelsesinstitutioner, for hvilke der ikke gælder en tilpasningsforpligtelse. Uddannelser, der tager sigte på beskæftigelse, såvel offentlige som private, er omfattet af pligten til rimelig tilpasning efter forskelsbehandlingslovens § 2 a. Det gælder erhvervsskoler, gymnasiale uddannelser, universiteter mv.

Ved indførelsen af forskelsbehandlingslovens § 2 a blev det vurderet, at den økonomiske forpligtelse for arbejdsgiverne ville være "meget begrænset som følge af den måde eksisterende kompensationsordninger administreres på".⁶ Det må efter instituttets opfattelse antages, at den samme vurdering må gælde for så vidt angår indførelse af pligten til rimelig tilpasning for frie grundskoler og private dagtilbud.

Ifølge en analyse af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd er antallet af førsteklasseelever på privatskole oppe på 17,4 procent og i udkolingen på over 20 procent.

Hertil kommer, at meget tyder på, at der er et særligt behov for beskyttelse mod afslag på rimelig tilpasning for de elever med handicap, som er indskrevet på frie grundskoler. Institut for Menneskerettigheder udgav i 2018 en rapport om børn med handicap på frie grundskoler.⁷ Rapporten dokumenterer, at børn med handicap i langt højere grad end børn uden handicap er udsat for skoleskift, og at risikoen for skoleskift er højere for elever med handicap på frie grundskoler end for elever med handicap i folkeskolen. Rapporten viser også, at tilstedeværelsen af et handicap og de særlige behov og problemer, der kan opstå for et barn i et skoleforløb, kan spille en afgørende rolle i mange skoleskift, herunder i udskrivningssager.

Herudover er der efter gældende lovgivning ringe klageadgang for frie grundskoleelever og deres forældre i de tilfælde, hvor en fri grundskole

---

⁶ Jf. Forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.

(Indsættelse af alder og handicap som kriterier i loven), 2004/1 L 92, lovforslag som fremsat, almindelige bemærkninger

⁷ Institut for Menneskerettigheder, "Børn med handicap på frie grundskoler", 2018, tilgængelig her:

<https://menneskeret.dk/udgivelser/boernhandicap-paa-frie-grundskoler>

tilsidesætter barnets ret til inkluderende uddannelse uden diskrimination. I modsætning til folkeskoleelever er elever på frie grundskoler ikke beskyttet af folkeskolelovens regler om klageadgang samt forvaltningslovens processuelle retssikkerhedsgarantier.

På samme måde er der et forstærket behov for, at tilpasningsforpligtelsen skal gælde for private dagtilbud. Ifølge en undersøgelse af FOA fra 2016 er andelen af børn i private dagtilbud 9,5 %. En stigende tendens siden 2007. Da Folketinget i 2017 tog initiativ til indførelsen af et generelt forbud mod diskrimination på grund af handicap, var en væsentlig del af bevæggrunden herfor et eksempel fra en privat børnehave, hvor personalet afviste at bistå et barn med diabetes i forbindelse med barnets insulinbehandling.⁸

- At pligten til rimelig tilpasning udvides til at gælde på alle områder i samfundet, herunder også for alle offentlige myndigheder, jf. lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap § 2, og som minimum for private grundskoler og private dagtilbud.

4.2. Rimelig tilpasning – indhold og retsvirkninger

4.2.1. Forpligtelsen bør fortolkes i overensstemmelse med det generelle princip om rimelig tilpasning
Rimelig tilpasning er et menneskeretligt princip, som er defineret i handicapkonventionen og EU-retten, jf. ovenfor afsnit 3.1. og 3.3. I dansk lovgivning er forpligtelsen reguleret i forskelsbehandlingslovens § 2 a, der har givet anledning til en righoldig praksis fra både ligebehandlingsnævnet og domstolene.

Rimelig tilpasning er en retlig forpligtelse til at foretage tilpasninger over for en person, der på grund af sit handicap er stillet ringere end andre personer. Tilpasningsforpligtelsen angår således en individuel tilpasning møntet på den enkelte persons specifikke kompensationsbehov i en konkret situation. Det ligger i selve begrebet rimelig tilpasning, at forpligtelsen ikke omfatter foranstaltninger, som medfører en uforholdsmæssig stor byrde for den, som pligten gælder for.

---

⁸ Forhandling i Folketinget den 21. februar 2017 i forbindelse med forespørgsel nr. F 13 om diskrimination af personer med handicap, samling 2016-17, tilgængelig her:

<https://www.ft.dk/samling/20161/forespoergsel/F13/BEH1-60/forhandling.htm>

Efter instituttets opfattelse bør forpligtelsen til rimelig tilpasning efter udkastet til lovforslag være defineret i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser. Der bør ikke gælde en særlig forståelse af indholdet og retsvirkningen af tilpasningsforpligtelsen på folkeskole- og dagtilbudsområdet i forhold til, hvad der gælder efter menneskeretten og forskelsbehandlingsloven.

Instituttet kan derfor ikke tilslutte sig, når det af udkastets almindelige bemærkninger pkt. 3.3. fremgår, at "[r]etten til rimelig individuel tilpasning foreslås alene at medføre, at eksisterende ligebehandlingsrettigheder skal tilpasses individuelt i den aktuelt opståede konkrete situation for, at børn og unge med handicap kan opnå lige muligheder og ligebehandling. Således vil bestemmelsen hverken udvide eller begrænse gældende ret efter sektorlovgivningen", jf. udkastet s. 7. Ligeledes de specielle bemærkninger til udkastets § 9 a, hvor det hedder, at "[r]etten til rimelig individuel tilpasning vil alene medføre, at eksisterende rettigheder skal tilpasses individuelt i den aktuelt opståede konkrete situation [...]", jf. udkastet s. 13.

Forpligtelsen til rimelig tilpasning efter handicapkonventionen gælder ikke kun for ligebehandlingsrettigheder og eksisterende rettigheder, men gælder på alle rettighedsområder og for alle tilbud, som er tilgængelige for offentligheden i sin helhed. Rimelig tilpasning er også relevant i forhold til, hvordan skoler og dagtilbud indretter sig i hverdagen. Hvis eksempelvis et forældremøde på en skole bliver afholdt i et klasselokale, der er beliggende på 1. sal uden elevatoradgang, og som derfor ikke er tilgængeligt for en forælder i kørestol, så vil det være en krænkelse af pligten til rimelig tilpasning, hvis en skole giver afslag på at flytte mødet til et klasselokale i stueetagen, medmindre skolen kan godtgøre, at det vil være urimeligt byrdefuldt at flytte mødet. Dette er en praktisk foranstaltning, der ikke indebærer, at "eksisterende rettigheder" endsige at "ligebehandlingsrettigheder" skal tilpasses individuelt.

Som forældremøde-eksemplet også illustrerer, så er rimelig tilpasning ikke begrænset til alene at gælde situationer, hvor personen med handicap har brug for individuel støtte efter sektorlovgivningen, eksempelvis folkeskoleloven. Forpligtelsens anvendelsesområde bør derfor heller ikke være sammenfaldende med anvendelsesområdet for reglerne om individuel støtte efter folkeskoleloven og dagtilbudsloven mv.

Instituttet er derfor ikke enig med Social- og Indenrigsministeriet, når ministeriet i de almindelige bemærkninger til udkastet til lovforslag pkt.

2 anfører, at ” [det havde] vist sig vanskeligt at vurdere arbejdets genstandsfelt, idet sektorlovgivningen på visse områder, herunder dagtilbud og folkeskole allerede indeholder en ret til rimelig individuel tilpasning”, jf. udkastet s. 4.

Ligeledes finder instituttet det upræcist, når ministeriet i de almindelige bemærkningerne pkt. 3.2. angiver, at der på dagtilbudsområdet for børn og på folkeskoleområdet allerede i dag findes krav om, at eksisterende ydelser og tilbud skal tilpasses til det enkelte barn med handicap, og at ”[d]et er bestemmelser, som i vidt omfang kan sammenlignes med rimelig individuel tilpasning”, jf. udkastet s. 7.

Instituttet stiller sig endvidere kritisk over for det i de almindelige bemærkninger pkt. 3.3. anførte om, at ”[i]ndførelse af en bestemmelse om ret til rimelig individuel tilpasning medfører ikke, at der skal ske en skærpet proportionalitetsvurdering eller et retskrav ud over, hvad der er reguleret i sektorlovgivningen. Der er således alene tale om en tydeliggørelse af gældende ret”, jf. udkastet s. 8. Denne bemærkning korresponderer ikke med beskyttelsen efter forskelsbehandlingsloven. Her fremgår følgende af lovbemærkningerne:

”Henvisningen [til § 2 a i bestemmelsen om indirekte forskelsbehandling i § 1, stk. 3] indebærer, at en arbejdsgiver, i de tilfælde hvor et kriterium kan vise sig at være saglig indirekte forskelsbehandling af personer med handicap, skal undersøge om en passende foranstaltning vil kunne give personer med handicap adgang til beskæftigelsen alligevel. Der er således tale om en skærpet proportionalitetsvurdering i forhold til personer med handicap. Samspillet mellem de 2 bestemmelser er centralt for vurderingen af, hvorvidt der er tale om saglig indirekte forskelsbehandling af en person med handicap.”⁹

Der består således en nær sammenhæng mellem beskyttelsen mod direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af handicap og forpligtelsen til rimelig tilpasning, som indebærer en skærpet proportionalitetsvurdering i sager, hvor der både er tale om direkte eller indirekte forskelsbehandling og nægtelse af rimelig tilpasning.

- Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkningerne, så

---

⁹ Jf. Forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. (Indsættelse af alder og handicap som kriterier i loven), 2004/1 L 92, lovforslag som fremsat, bemærkninger til lovforslagets § 1, nr. 5

indholdet, rækkevidden og retsvirkningerne af forpligtelsen til rimelig tilpasning er i overensstemmelse med den generelle fortolkning af begrebet rimelig tilpasning inden for menneskeretten, EU-retten og forskelsbehandlingsloven.

4.2.2. Offentlig støtte har betydning for rimelighedsvurderingen

I de specielle bemærkninger til udkastets § 9 a, anfører ministeriet, at "[i]ndividuel tilpasning forudsætter en dialog og et samarbejde mellem den, som tilpasser, og den, som tilpasningen sker for. [...]. Ligeledes har personen med handicap pligt til at undersøge mulighederne for kompensation for funktionsnedsættelsen på forskellige sektorområder", jf. udkastet s. 13.

Instituttet finder denne bemærkning om indholdet af tilpasningsforpligtelsen misvisende, idet pligten til at bidrage til sagens oplysning og afsøge mulighederne for kompenserende ydelser er reguleret i de enkelte sektorlovgivningerne og ikke følger af princippet om rimelig tilpasning.

Efter instituttets opfattelse vil det i stedet være relevant at fremhæve, at muligheden for at få tilskud eller anden støtte har betydning for rimelighedsvurderingen. Således skal der ved vurderingen af, om en given tilpasningsforanstaltning medfører en uforholdsmæssig stor byrde tages hensyn til, om dagtilbuddet eller skolen kan få dækket en del eller alle udgifter ved tilpasningen.

Her kan lovgiver med fordel lægge sig op ad bestemmelsen om rimelig tilpasning i forskelsbehandlingslovens § 2 a, der fastslår, at såfremt byrden for arbejdsgiveren i tilstrækkeligt omfang lettes gennem offentlige foranstaltninger, anses byrden ikke for at være uforholdsmæssig stor.

- Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkningerne, så det klart fremgår, at muligheden for at få omkostninger dækket via offentlig støtte har betydning for, hvorvidt en foranstaltning kan anses for rimelig.

4.2.3. Foranstaltningens rimelighed beror altid på en konkret vurdering

For så vidt angår vurderingen af, om en tilpasningsforanstaltning må anses for uforholdsmæssig byrdefuld, anfører ministeriet i de specielle bemærkninger til udkastets af 9 a, stk. 2, at "[e]n udgift er

uforholdsmæssig stor, hvis den ikke kan rummes inden for dagtilbuddets eller folkeskolens eksisterende årlige driftsbudget, eller hvis den forårsager, at andre udgiftsposter inden for det årlige eksisterende budget vil skulle nedprioriteres i væsentlig grad”, jf. udkastet s. 14.

I overensstemmelse med den menneskeretlige forståelse af begrebet rimelig tilpasning bør det altid bero på en konkret vurdering om pligten til rimelig tilpasning er opfyldt, herunder om en foranstaltning må anses for uforholdsmæssig byrdefuld. Efter instituttets opfattelse bør der derfor ikke i lovbemærkningerne være opstillet regler, som på forhånd afskærer denne konkrete vurdering og dermed adgangen til rimelig tilpasning.

- Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkningerne, så det klart fremgår, at spørgsmålet om en foranstaltnings rimelighed altid beror på en konkret vurdering.

4.2.4. Bemærkningerne om bevisbyrde bør revideres

Det følger af den gældende § 10 i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap, at hvis en person, der anser sig for krænket, jf. lovens §§ 5 og 6, påviser faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at der er udøvet forskelsbehandling, påhviler det modparten at bevise, at der ikke er sket ulovlig forskelsbehandling.

Med udkastet til lovforslag foreslås det, at indsætte et stk. 2 i § 10 i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap, hvorefter reglen om delt bevisbyrde tillige skal gælde i sager vedrørende rimelig tilpasning.

Det er instituttets opfattelse, at spørgsmålet om bevisbyrde i sager om rimelig tilpasning efter lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap bør håndteres på samme måde som i sager vedrørende rimelig tilpasning efter forskelsbehandlingslovens § 2 a. Instituttet finder endvidere, at det med den foreslåede bestemmelse til § 10, stk. 2, og bemærkningerne hertil er uklart, om dette er hensigten.

For det første undrer det instituttet, at ministeriet foreslår en særskilt bestemmelse om bevisbyrde i sager om rimelig tilpasning, fremfor blot at indsætte en henvisning til udkastets § 9 a i den nugældende § 10. Dette ville således også være overensstemmende med bevisbyrdereglen i forskelsbehandlingslovens § 7 a.

For det andet finder instituttet, at ministeriet med fordel kunne præcisere, hvad den delte bevisbyrde vil indebære i sager om rimelig tilpasning. I overensstemmelse med sager om rimelig tilpasning efter forskelsbehandlingsloven, vil det således være op til personen med handicap, at påvise faktiske omstændigheder, der tyder på forskelsbehandling, herunder at vedkommende har et behov for tilpasningsforanstaltninger. Det vil herefter være op til modparten, at bevise, at tilpasningsforpligtelsen er opfyldt, herunder at der er foretaget rimelige tilpasningsforanstaltninger med henblik på at skabe lige muligheder for personen med handicap eller at passende foranstaltninger ville være urimeligt byrdefulde.

- Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at udkastets § 10, stk. 2, udgår, og at der i stedet indsættes en henvisning til § 9 a i den nuværende § 10 i lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap.

4.3. Ligebehandlingsnævnets kompetence

4.3.1. Lovbemærkningerne om Ligebehandlingsnævnet kompetence bør revideres

Det følger af udkastets almindelige bemærkninger pkt. 3.3., at "[Ligebehandlingsnævnet] i relation til rimelig individuel tilpasning alene [vil] kunne tage stilling til, om den pågældende borgers ret til rimelig individuel tilpasning er tilgodeset eller ej. Nævnet vil derimod ikke kunne tage stilling til, om omfanget og kvaliteten af den indholdsmæssige ydelse, som leveres til barnet i det pågældende dagtilbud eller den pågældende folkeskole, er korrekt", jf. udkastet s. 8.

Efter instituttets opfattelse er det ikke muligt på denne måde at adskille pligten til rimelig tilpasning fra omfanget og kvaliteten af en given ydelse. For at vurdere om en tilpasningsforanstaltning er passende, vil Ligebehandlingsnævnet være nødt til at vurdere omfanget og indholdet af en foranstaltning.

Det følger allerede af § 1 i lov om Ligebehandlingsnævnet, at nævnet alene kan tage stilling til spørgsmål om anvendelse og fortolkning af den lovgivning, som er omfattet af nævnets kompetence. Ligeledes følger det af lov om Ligebehandlingsnævnet § 4, at nævnet ikke kan behandle sager, der kan indbringes for en anden forvaltningsmyndighed, før denne har truffet afgørelse i sagen. Ligebehandlingsnævnet har således ikke kompetence til at afgøre, om

anden lovgivning end ligebehandlingslovgivningen er overholdt, ligesom nævnet ikke fungerer som rekursinstans.

Instituttet finder, at det anførte under udkastets almindelige bemærkninger pkt. 3.3. bidrager til at skabe klarhed om Ligebehandlingsnævnets kompetence i sager om rimelig tilpasning efter udkastets § 9 a.

- Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Social- og Indenrigsministeriet reviderer lovbemærkninger, så det klart fremgår, at der ikke er tilsigtet nogen ændring i forhold til Ligebehandlingsnævnets eksisterende kompetence.

4.3.2. Ligebehandlingsnævnet træffer afgørelser i forvaltningslovens forstand

I de specielle bemærkninger til udkastets § 9 a, stk. 3, nævner Social- og Indenrigsministeriet, at Ligebehandlingsnævnet kan tage stilling til, om der er sket ulovlig forskelsbehandling i form af manglende rimelig tilpasning, og at nævnet i givet fald har mulighed for at tilkende den forurettede en godtgørelse. Herom anfører ministeriet: "Der er tale om en beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand", jf. udkastet s. 14. Denne bemærkning er ikke nærmere begrundet.

Instituttet er ikke enig i, at den pågældende beslutning ikke vil være en afgørelse i forvaltningslovens forstand. Ministeriets synspunkt harmonerer da heller ikke med, hvad der i øvrigt gælder for Ligebehandlingsnævnets behandling af klagesager. Således følger det af bemærkningerne til lov om Ligebehandlingsnævnet, at "Ligebehandlingsnævnet er en del af den offentlige forvaltning og er dermed et forvaltningsorgan, som udover reglerne i lovforslaget omfattes af de almindelige forvaltningsretlige regler, herunder forvaltningsloven. Det indebærer blandt andet, at Ligebehandlingsnævnet har pligt til at begrunde sine afgørelser, ligesom Ligebehandlingsnævnet under sin sagsbehandling skal foretage partshøring. Ligebehandlingsnævnet bliver også underlagt det såkaldte officialprincip, hvilket indebærer, at Ligebehandlingsnævnet har pligt til at oplyse sagen i fornødent omfang, før det træffer afgørelse i en sag."¹⁰

- Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at Social- og Indenrigsministeriet lader sætningen "Der er tale om en

---

¹⁰ Jf. Forslag til lov om ligebehandlingsnævnet, FT 2007/2 L 41, lovforslag som fremsat, bemærkninger til lovforslagets § 1

beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand”
udgå af lovforslaget.

Der henvises til ministeriets sagsnr. 2019-6379.

Med venlig hilsen

Maria Ventegodt
LIGEBEHANDLINGSCHEF

Social- og Indenrigsministeriet

Høring over forslag til lov vedr. tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i dagtilbud og folkeskole

Social- og Indenrigsministeriet har den 20. januar 2020 sendt udkast til forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen) i høring.

KL's bemærkninger afgives med forbehold for efterfølgende politisk behandling i KL, da det ikke har været muligt at få høringssvaret behandlet inden høringsfristen.

KL tager forbehold for de økonomiske konsekvenser.

KL takker for muligheden for at afgive høringssvar. Kommunerne arbejder for læring og trivsel for alle børn i dagtilbud og skole, og KL er optaget af, at handicappede sikres mod forskelsbehandling. Børn med et handicap skal have kvalitet i deres dagtilbud og en skolegang, der giver de bedste muligheder for videre uddannelse og arbejde.

Det er samtidig efter KL's opfattelse afgørende, at der følger finansiering med til de udgifter som en lovgivning måtte medføre. I Økonomiaftalen for 2020 forudsattes det, at tydeliggørelse af rette til rimelig individuel tilpasning skulle ligge inden for de eksisterende økonomiske rammer. Det er imidlertid KL's vurdering, at denne præmis ikke nødvendigvis kommer til at holde i forhold til det fremsatte lovforslag, som på flere punkter går længere end at tydeliggøre eksisterende rettigheder og praksis.:

Samme udbytte

I § 9 a. står at børn med handicap har ret til rimelig individuel tilpasning af ydelser i offentlige dagtilbud og i folkeskolen, således at de kan opnå samme udbytte af ydelserne som andre børn.

Dagtilbudsloven og folkeskoleloven rummer inden for nuværende lovgivning mulighed for tilpasning til børn med behov for ekstra støtte eller foranstaltninger. Det fremgår ikke med nuværende lovgivning, at udbyttet skal ligestilles, men at det enkelte barns trivsel og læring skal støttes og tilgodeses.

Efter KL's opfattelse giver det ikke mening, at skoler og dagtilbud skal sikre det samme udbytte. Også børn uden handicap opnår forskelligt udbytte af det samme tilbud. Alternativt kunne der stå samme muligheder for deltagelse som andre børn.

Dato 18. februar 2020

Sags ID SAG-2020-00508
Dok. ID. 2876217

E-mail HBE@kl.dk
Direkte 3370 3480

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 1 af 2

Manglende iagttagelse

I §9a stk. 3. står at manglende iagttagelse af retten til rimelig individuel tilpasning betragtes som forskelsbehandling. Denne bestemmelse giver dagtilbudsledere, skoleledere, pædagoger og lærere helt urimelige vilkår. Dagtilbud og folkeskolen er for alle børn, og de professionelle gør, hvad de kan for at tilpasse til alle i dialog med forældrene. Manglende iagttagelse kan fortolkes meget bredt og giver "den krænkede" en position som passivt offer, frem for aktiv deltager i dialogen om, hvordan særlige behov kan tilgodeses. Det er kommunernes erfaring, at en god og konstruktiv dialog bidrager til bedre løsninger og samarbejde.

KL ønsker, at den gensidige forpligtelse til dialog skrives ind i lovens bestemmelser, således at barnet, den unge og forældrene, som skal have den individuelle tilpasning, har pligt til at bidrage med information om, hvad der vil tilfredsstille behovet for individuel tilpasning.

Hvornår kan Ligebehandlingsnævnet tage beslutning?

Det er i lovforslaget ikke tydeligt, hvornår og i hvilke spørgsmål Ligebehandlingsnævnet kan tage beslutning. Der fremgår i de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at indførelse af en bestemmelse om ret til rimelig individuel tilpasning ikke medfører et retskrav ud over, hvad der er reguleret i sektorlovgivningen. Samt at Ligebehandlingsnævnet ikke får kompetence til at træffe afgørelser vedr. anvendelse og fortolkning af regler i anden lovgivning. Praksis i dagtilbud og folkeskole reguleres af rammelovgivning, hvor det er lederen og de professionelle ansvar at tage stilling til lang række prioriteringer i forhold til de mangfoldige behov, som alle børn har. Det er svært at se hvilke beslutninger, der ligger ud over gældende lov.

Klageadgang og muligheden for en godtgørelse

Forslaget om indførelse af klageadgang til Ligebehandlingsnævnet samt klagenævnets mulighed for at tilkende den forurettede en godtgørelse vil efter KL's vurdering medføre merudgifter. Det vil medføre, at der anvendes yderligere tid på administration frem for tid på kerneopgaven. Nævnets juridiske fortolkning af lovforslaget, antallet af klagesager samt niveau for godtgørelse er imidlertid vanskelig at forudsige. Det er derfor ikke muligt at beregne potentielle merudgifter. Erfaringer med afgørelser fra andre klageinstanser som fx Ankestyrelsen viser imidlertid, at en klageinstans kan tage afgørelser, som lægger op til endog ganske markante praksisændringer med store merudgifter til følge. Det fremgår endvidere ikke af lovforslaget, hvem der skal finansiere denne godtgørelse.

Med venlig hilsen

Laila Kildesgaard

Morten Mandø

Dato 18. februar 2020

Sags ID SAG-2020-00508
Dok. ID 2876217

E-mail HBE@kl.dk
Direkte 3370 3480

Weldekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 2 af 2

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Att. Laura Brogaard Poulsen

Svar på høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap – jeres sagsnr. 2019-6379

11. februar 2020

J.nr. 20-3485

Ligebehandlingsnævnets indledende bemærkninger

Ankestyrelsen
Sekretariatet for
Ligebehandlingsnævnet

Det fremgår af bemærkningerne til lov nr. 688 af 8. juni 2018 om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap, at Ligebehandlingsnævnet alene kan tage stilling til spørgsmål om anvendelse og fortolkning af den lovgivning, som er omfattet af nævnets kompetenceområde, jf. § 1 i lov om Ligebehandlingsnævnet. Nævnet kan derimod ikke tage stilling til anvendelse og fortolkning af regler i anden lovgivning.

Ankestyrelsen
7998 Statsservice

Tel +45 3341 1200

ast@ast.dk
sikkermail@ast.dk

EAN-nr:
57 98 000 35 48 21

Åbningstid:
man-fre kl. 9.00-15.00

Afgrænsningen af Ligebehandlingsnævnets kompetence betyder, at klager, der alene angår anvendelse og fortolkning af regler i anden lovgivning, afvises af nævnet. Nævnet kan som eksempel henvise til sagsnr. 18-49732 og sagsnr. 18-63470. Som det fremgår af disse afgørelser, må Ligebehandlingsnævnet for så vidt angår klager over afgørelser, som er truffet af den offentlige forvaltning, tage stilling til, om klagen reelt vedrører forskelsbehandling, eller om klagen alene drejer sig om anvendelse og fortolkning af regler i anden lovgivning.

I ændringsforslaget foreslås der med bestemmelsen i § 9 a indført en ret til rimelig individuel tilpasning af ydelser i offentlige dagtilbud og i folkeskolen, ligesom det foreslås, at klager over manglende lagttagelse af retten til rimelig individuel tilpasning skal kunne behandles af Ligebehandlingsnævnet, jf. forslagets § 2.

Det fremgår af bemærkningerne, s. 7-8 og s. 13, at retten til rimelig individuel tilpasning foreslås alene at medføre, at eksisterende

ligebehandlingsrettigheder skal tilpasses individuelt i den konkrete situation, og at bestemmelsen ikke vil give rettigheder ud over, hvad der allerede gælder efter lovgivningen på børne- og undervisningsområdet.

Det fremgår også, at indførelsen af en bestemmelse om ret til rimelig individuel tilpasning ikke medfører, at der skal ske en skærpet proportionalitetsvurdering eller et retskrav ud over, hvad der er reguleret i sektorlovgivningen. Der er således alene tale om en tydeliggørelse af gældende ret.

Endvidere fremgår det, at en bestemmelse om rimelig individuel tilpasning ikke medfører, at Ligebehandlingsnævnet får kompetence til at træffe afgørelser vedrørende anvendelse og fortolkning af regler i anden lovgivning.

Efter det, der er anført i bemærkningerne, svarer nævnets kompetence i forhold til den foreslåede § 9 a til nævnets kompetence i forhold til lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap i øvrigt.

Nævnet bemærker, at klager over manglende tilpasning af ydelser i offentlige dagtilbud og folkeskolen ofte reelt vil vedrøre kommunernes anvendelse og fortolkning af dagtilbudsloven og folkeskoleloven. Det må derfor forventes, at nævnet vil være nødt til at afvise mange klager over overtrædelse af den foreslåede § 9 a.

Nævnet bemærker også, at nævnets prøvelse – i det omfang nævnet vil have kompetence til at behandle en klage over manglende rimelig tilpasning efter den foreslåede § 9 a – på baggrund af bemærkningerne forventes at blive forholdsvist begrænset.

Det fremgår således af forslaget s. 8, at nævnet i relation til rimelig individuel tilpasning alene vil kunne tage stilling til, om barnets ret til rimelig individuel tilpasning er tilgodeset eller ej. Nævnet vil derimod ikke kunne tage stilling til, om omfanget og kvaliteten af den indholdsmæssige ydelse, som leveres til barnet i det pågældende dagtilbud eller den pågældende folkeskole, er korrekt. Som tidligere nævnt medfører reglen om rimelig tilpasning heller ikke et retskrav ud over, hvad der er reguleret i sektorlovgivningen.

Efter den foreslåede § 9 a vil nævnet skulle foretage en vurdering af, om en daginstitution eller skole har gjort tilstrækkeligt for at tilpasse ydelsen, således at et barn med handicap opnår samme udbytte som andre børn.

Nævnet bemærker, at det med fordel kan uddybes i bemærkningerne, hvordan nævnet skal kunne foretage en sådan vurdering af, om en daginstitution eller skole har gjort tilstrækkeligt for at tilpasse ydelsen, uden samtidig at foretage en vurdering af, om den pågældende daginstitution eller skole burde have anvendt andre konkrete tilpasningsforanstaltninger, herunder andre foranstaltninger, som er reguleret i sektorlovgivningen.

Ligebehandlingsnævnets bemærkninger til de enkelte dele af udkastet til ændringsforslag

1. Indledning

Det fremgår af det sidste afsnit i indledningen til de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at forslaget supplerer forskelsbehandlingslovens § 2 a om tilpasningsforpligtelsen, som bl.a. omfatter adgangen til uddannelse for personer med handicap.

Nævnet bemærker, at det bør overvejes at præcisere, at forskelsbehandlingsloven alene omfatter uddannelse med henblik på lønnet beskæftigelse.

Ændringsforslagets § 1, nr. 2

Det fremgår af s. 13, andet sidste afsnit, at formålet med retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn er at sikre, at børn i almindelige dagtilbud, som f.eks. får konstateret en sygdom, som medfører en funktionsnedsættelse, har mulighed for at blive i det dagtilbud, som de kender, og hvor deres venner er, såfremt der sker rimelig individuel tilpasning.

Nævnet bemærker hertil, at det bør præciseres, at tilpasningspligten alene gælder i forhold til børn med varige eller langvarige funktionsbegrænsninger som følge af skade eller sygdom. Denne formulering svarer til handicapbegrebet i loven i øvrigt.

Af s. 14, andet sidste afsnit, fremgår det, at der vil være klageadgang til Ligebehandlingsnævnet, som vil kunne træffe beslutning om, hvorvidt retten til rimelig individuel tilpasning ikke er iagttaget, og om klager skal tilkendes en godtgørelse. Det fremgår i forlængelse heraf, at "Der er tale om en beslutning og ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand".

Nævnet bemærker, at sidstnævnte ikke er korrekt. Nævnet er et administrativt domstolslignende klagenævn, og nævnets afgørelser er afgørelser i forvaltningsretlig forstand. Der henvises herved til bemærkningerne til forslag til lov om Ligebehandlingsnævnet (2007/2 LSF 41), hvoraf det fremgår, at Ligebehandlingsnævnet er underlagt reglerne i forvaltningsloven og offentlighedsloven. Den citerede bemærkning i det aktuelle lovforslag bør derfor udgå.

Ændringsforslagets § 1, nr. 3

Med ændringsforslagets § 1, nr. 3, lægges der op til, at der gælder en delt bevisbyrde ved klager over manglende rimelig tilpasning efter den foreslåede § 9 a.

Nævnet bemærker, at det er hensigtsmæssigt, at den delte bevisbyrde også finder anvendelse i forhold til den foreslåede bestemmelse i § 9 a.

Det fremgår uddybende af bemærkningerne, at hvis klageren påviser faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at retten til rimelig individuel tilpasning ikke er iagttaget, påhviler det den indklagede at løfte bevisbyrden for, at dagtilbuddet eller folkeskolen har afprøvet eller overvejet andre konkrete og relevante tilpasningsforanstaltninger for at opfylde pligten til rimelig individuel tilpasning.

Nævnet forstår bemærkningerne sådan, at bevisbyrdereglen i forhold til den foreslåede § 9 a er i overensstemmelse med, hvad der gælder i forhold til de øvrige bestemmelser i loven og i lighed med ligebehandlingslovene i øvrigt.

Den delte bevisbyrde må således også for så vidt angår den foreslåede § 9 a forstås således, at det påhviler klager at godtgøre, at klager har et handicap i lovens forstand. Det påhviler også klager at godtgøre, at dagtilbuddet/skolen var eller burde være bekendt med klagers helbredsforhold. Klager skal dernæst påvise faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at dagtilbuddet/skolen ikke har foretaget rimelig individuel tilpasning. Hvis klager har påvist sådanne faktiske omstændigheder, påhviler det herefter dagtilbuddet/skolen at løfte bevisbyrden for, at ligebehandlingsprincippet ikke er blevet krænket. Det vil indgå ved denne vurdering, om dagtilbuddet/skolen har afprøvet eller overvejet andre konkrete og relevante tilpasningsforanstaltninger, og om den relevante tilpasning indebærer en uforholdsmæssigt stor byrde for dagtilbuddet/skolen.

Øvrige bemærkninger

Forslagets § 9 a omfatter børn med handicap i offentlige dagtilbud og folkeskolen.

Da rettighedssubjekterne efter bestemmelsen derfor er umyndige personer under 18 år, vil en klage som udgangspunkt skulle indgives af en forældremyndighedsindehaver for barnet.

Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap omfatter efter § 6 også tilknytningshandicap. Bestemmelsen om tilknytningshandicap er ikke foreslået ændret i forbindelse med ændringsforslaget.

Efter nævnets opfattelse bør det overvejes at præcisere i forarbejderne, om reglen om tilknytningshandicap finder anvendelse i relation til den foreslåede § 9 a.

Det bemærkes i den forbindelse, at det må antages, at tilpasningsforpligtelsen i forskelsbehandlingslovens § 2 a kun vedrører personer med handicap, og at bestemmelsen således ikke finder anvendelse ved tilknytningshandicap. Der henvises herved til Højesterets præmisser i U.2016.2530H.

Venlig hilsen

Rikke Foersom
Formand for Ligebehandlingsnævnet

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk)
Cc: Handicap (p-handicap@sim.dk)
Fra: Jan Hempel (Jan.Hempel@politiforbundet.dk)
Titel: VS: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
Sendt: 27-01-2020 11:09
Bilag: Høringsbrev.pdf; Høringsliste.pdf; Udkast til lovforslag om rimelig individuel tilpasning.pdf; signaturbevis.txt;

Til Social- og Indenrigsministeriet.

Politiforbundet har ingen bemærkninger til høringen.

Politiforbundets jr.nr. 2020-00071.

Med venlig hilsen

Jan Hempel
Forbundssekretær

H C Andersens Boulevard 38
DK-1553 København V

Tlf. +45 3345 5965
E-mail mail@politiforbundet.dk

Politiforbundet passer på dine data. Læs mere om vores behandling af dine oplysninger her <https://www.politiforbundet.dk/om-politiforbundet/politiforbundets-dat beskyttelsespolitik>

Denne e-mail fra Politiforbundet kan indeholde fortroligt materiale. E-mailen er kun beregnet for ovennævnte modtager(e). Hvis du har modtaget e-mailen ved en fejl, beder vi dig venligst kontakte afsenderen og i øvrigt slette e-mailen, inkl. eventuelle kopier og vedhæftede dokumenter. På forhånd tak

Henvendelser kan rettes skriftligt til Politiforbundet. Der kan sendes sikkert til mail@politiforbundet.dk. Det forudsætter dog, at du selv har adgang til at sende fra sikkermail.

Fra: Lovekspeditionen <publikationer@sim.dk>

Sendt: 20. januar 2020 10:37

Til: Udsendelse fra Børne- og Socialministeriet <dpudsend@sm.dk>

Cc: Laura Brogaard Poulsen <lbpo@sim.dk>; Elsebeth Jensen <etje@sim.dk>

Emne: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Social- og Indenrigsministeriet

Holmens Kanal 22

1060 København K

Tlf. 3392 9300

Fax. 3393 2518

E-mail sim@sim.dk

J.nr. 2019 - 6379

Dato 20.01.2020

Til høringsparterne på vedlagte høringsliste

Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Med venlig hilsen

Elsebeth Jensen

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk), p-han-dicap@sim.dk (p-han-dicap@sim.dk)
Cc: kos-Direktionssekretariatet@politi.dk (kos-Direktionssekretariatet@politi.dk), LSS007@politi.dk (LSS007@politi.dk)
Fra: KJO027@politi.dk (KJO027@politi.dk)
Titel: VS: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
Sendt: 20-01-2020 11:04
Bilag: Høringsbrev.pdf; Høringsliste.pdf; Udkast til lovforslag om rimelig individuel tilpasning.pdf;

Til Social- og Indenrigsministeriet

Denne høring er sendt direkte til Rigspolitiet.

På Justitsministeriets område er ordningen den, at andre ministeriers eller styrelses høringer af underliggende myndigheder skal ske via Justitsministeriets departement.

Hvis høringen ikke allerede er sendt til Justitsministeriet på (cphoer@jm.dk), skal jeg anmode om, at høringen fremsendes til Justitsministeriet med henblik på, at ministeriet – om nødvendigt – iværksætter høring af Rigspolitiet.

Rigspolitiet foretager sig således ikke yderligere på nuværende tidspunkt, men afventer at Justitsministeriet eventuelt anmoder Rigspolitiet om bemærkninger til udkastet.

Med venlig hilsen

Katrine Johnsen
Politifuldmægtig

RIGSPOLITIET **POLITI**
Direktionssekretariatet
Polititorvet 14
1780 København V
Mobiltlf. +45 40385272
Email: kjo027@politi.dk

Fra: Lovekspeditionen [mailto:publikationer@sim.dk]

Sendt: 20. januar 2020 10:37

Til: Udsendelse fra Børne- og Socialministeriet <dpudsend@sm.dk>

Cc: Laura Brogaard Poulsen <lbpo@sim.dk>; Elsebeth Jensen <eje@sim.dk>

Emne: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

social og
indenrigsministeriet

Social- og Indenrigsministeriet

Holmens Kanal 22
1060 København K
Tlf. 3392 9300
Fax. 3393 2518
E-mail sim@sim.dk

J.nr. 2019 - 6379

Dato 20.01.2020

Til høringsparterne på vedlagte høringsliste

**Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap
(Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til
folkeskolen)**

Med venlig hilsen

Elsebeth Jensen

Til: Laura Brogaard Poulsen (lbpo@sim.dk)
Cc: Handicap (p-handicap@sim.dk), 'Conni Edith Simonsen (csi@ase.au.dk ' (csi@ase.au.dk)
Fra: UFM FP SFU - Rådet for Erhvervsakademiuddannelser og Professionsbacheloruddannelser (rep@ufm.dk)
Titel: SV: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)
Sendt: 20-01-2020 10:52
Bilag: Høringsbrev.pdf; Høringsliste.pdf; Udkast til lovforslag om rimelig individuel tilpasning.pdf;

Social- og Indenrigsministeriet
Att. Laura Brogaard Poulsen

Rådet for Erhvervsakademiuddannelser og Professionsbacheloruddannelser kvitterer hermed for modtagelse af høringsmateriale om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap møntet på børn i dagtilbud og folkeskolen. Da emnefeltet falder uden for området for de erhvervs- og professionsrettede videregående uddannelser, der er rådets faglige felt, har det imidlertid ingen kommentarer.

Venlig hilsen

Carsten Aabo

Sekretariatet for Rådet for Erhvervsakademiuddannelser og Professionsbacheloruddannelser

Direkte telefon: +45 7231 7865, mobiltelefon: +45 2518 6640
E-mail: caa@ufm.dk

Uddannelses- og Forskningsministeriet
Styrelsen for Forskning og Uddannelse
Bredgade 40, 1260 København K

Læs om styrelsens behandling af personoplysninger

Fra: Lovekspeditionen <publikationer@sim.dk>
Sendt: 20. januar 2020 10:37
Til: Udsendelse fra Børne -og Socialministeriet <dpu SEND@sm.dk>
Cc: Laura Brogaard Poulsen <lbpo@sim.dk>; Elsebeth Jensen <aje@sim.dk>
Emne: Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Social- og Indenrigsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K
Tlf. 3392 9300
Fax. 3393 2518
E-mail sim@sim.dk

J.nr. 2019 - 6379

Dato 20.01.2020

Til høringsparterne på vedlagte høringsliste

Høring over forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Med venlig hilsen

Elsebeth Jensen

Til Social- og Indenrigsministeriet

HØRINGSSVAR

Dato: 7. februar 2020

Kontor: Sekretariatet

Sagsbeh.: MNS

Høringsvar forslag til lov om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (Tydeliggørelse af retten til rimelig individuel tilpasning i forhold til dagtilbud til børn og i forhold til folkeskolen)

Rådet for Etniske Minoriteter har ingen bemærkninger til det udsendte.

Med venlig hilsen

Halima El Abassi

Forkvinde for Rådet for Etniske Minoriteter